

*„Az államok között az egyszerű békés egymás mellett
élésen túlmenően műszaki, regionális, sőt világszinten új
együttműködési kapcsolatoknak kell létrejönniük. Világos,
hogy ezek a kapcsolatok nem alakulhatnak ki és nem
fejlődhetnek kellőképpen, ha nem ismerjük az egyes álla-
mok jogát.”*

René David

BEREGI ANITA

KONZULENS: DR. PAPP TEKLA EGYETEMI DOCENS

A LETELEPEDÉS SZABADSÁGÁNAK MEG- VALÓSULÁSA: A KÜLFÖLDI RÉSZVÉTELLEL MŰKÖDŐ TÁRSASÁGOK SZABÁLYOZÁSA AZ EU TAGÁLLAMAINAK JOGÁBAN

BEVEZETÉS

A külföldi részvétellel működő gazdasági társaságok több jogág oldaláról is megközelíthető, komplex szabályozási területet képeznek; így már önmagukban véve többféle jogi megközelítést tesznek lehetővé. Az ilyen társaságok működésére vonatkozó szabályozás történetének bemutatása tulajdonképpen többféle szabályozási koncepció bemutatása azzal, hogy ezek még a ma élő jog szerves részei. Miután a szabályozás többféle szinten végbemehet, a téma vizsgálatakor ezért célszerű lehet a legtagabb szabályozási kereteket kijelölve, meghatározni a társaságok mozgásterét a lehető legáltalánosabb jogi megközelítést figyelembe véve, ez pedig a nemzetközi jogi szabályozás elemzését, elméleti jellegű tanulmányozását teszi szükségessé. A nemzetközi jogi szintről a nemzetközi

magánjogi szabályok felé haladhatunk tovább, ekkor még mindig a klasszikusan nemzetközi szintéren maradva, azonban leszűkítve vizsgálódásunkat a magánjogi szabályozásra, közelebb kerülve ezzel a nemzetek, államok felett működő gazdasági társaságokra vonatkozó szabályanyaghoz. A területi mozgástér is leszűkíthető az Európai Unió területére, ebben az esetben pedig a szabályozás két fontos momentuma kerül a középpontba: az egyik az Unió elsődleges joga által biztosított és a Luxemburgi Bíróság gyakorlatában kifejtett letelepedés szabadsága, a másik pedig a másodlagos joganyagban megjelenő székhelyáthelyezésre és kifejezetten közösségi jellegű társasági formák. A társaságok azonban fő szabály szerint nem közösségi formában alakulnak meg, ezért célszerű lehet az egyes tagállami jogok szempontjából annak a vizsgálata, hogy az Unió egyes tagállamaiban hogyan jelenik meg a külföldi részvételű társaság szabályozása.

I. RÉSZ: A KÜLFÖLDI RÉSZVÉTELLEL KAPCSOLATOS ELMÉLETI ALAPVETÉSEK, ELHATÁROLÁSOK, ILLETVE A RELEVÁNS JOGI KÖRNYEZET ÉS JELLEMZŐI

1. A nemzetközi közjog és a külföldi társaságok viszonya

A **nemzetközi jog** szempontjából tekintve a vállalkozások ezen, több állam gazdasági szereplőit magukba foglaló formáit, elsősorban a **joghatóság** kérdésköre kerül előtérbe. A joghatóság két típusa, a jogalkotási képesség („**jogalkotó joghatóság**”) és a jogszabályok teljesítésének kikényszerítése („**kikényszerítő, illetve végrehajtási joghatóság**”) ¹ sajátos módon jelenik meg a külföldiek részvételével (is) működő gazdasági társaságokra vonatkozó szabályozásban. A joghatóság első formája, vagyis az ún. jogalkotási joghatóság tulajdonképpen a nemzetközi magánjogi és belső jogi szabályozást jelenti, vagyis az állam szuverenitásával ² van közvetlen és elsődleges kapcsolatban, hiszen egy adott állam szuverenitásából kifolyólag rendezheti a területén működő gazdasági társaságokra vonatkozó kérdéseket. Ezek azonban csak akkor jelenhetnek meg a szabályozásban konkrét normaként, azaz ténylegesen csak akkor érvényesülhetnek, ha a szabályozást alkotó államnak van *mire* megalkotnia a szabályozást, azaz ha a szabályozás tárgyát *jogalany*-nak minősíti. Álláspontunk szerint a jogalkotási joghatóság vizsgálata szempontjából célszerű lehet ezt, a téma szempontjából talán meglehetősen távoli, ám mégis jelentőséggel bíró kiindulópontot választani.

Ami a joghatóság másik formáját, a kikényszerítő, illetve végrehajtási joghatóságot illeti, ez a kérdéskör már szoros kapcsolatban van az előbbi típussal – ha szinte egészen rá nem épül arra –, ugyanis annak megválaszolásához, hogy mely állam lesz jogosult a társaságokra vonatkozó normák végrehajtását kikényszeríteni, azokat esetlegesen egy másik állammal szemben védelemben részesíteni, a gazdasági társaságok mint *jogalanyok honossága* rendelkezik döntő szereppel.

1.1. Az állam jogalkotási jogosítványa és a jogalanyiság

A jogalkotási joghatóság vizsgálatakor tulajdonképpen a külföldi részvétellel működő gazdasági társaságok *státusát* vizsgáljuk. A jogalanyiság ebben az esetben véleményünk szerint két szinten jelenhet meg: az *egyik* – ez az egyszerűbb, a gyakorlatban nagyobb jelentőséggel bíró – a *belső jog szempontjából* történő jogalannyá nyilvánítás (*a.*), tehát annak elismerése, hogy egy személy vagy szervezet jogok és kötelezettségek alanya lehet, amely a társaságok vonatkozásában azt jelenti, hogy tagjaiktól függetlenül rendelkeznek jogképességgel, míg a jogalanyiság megjelenésének egy *másik* szintje a nemzetközi szintéren képzelhető el (*b.*), tehát amikor egy nemzetközi szinten működő szervezetre nemcsak a működés kapcsán vonatkoznának esetlegesen több állam szabályai³, hanem a nemzetközi jog szempontjából is jogalanynak lenne tekinthető.

A jogalanyiság fenti – némiképpen önkényes – felosztása tulajdonképpen az állam belső (tehát a belső jog szempontjából történő jogalanyisággal felruházás) és külső (tehát a nemzetközi jogi szempontból vett jogalanyisággal felruházás) szuverenitására utal vissza. Annak a kérdése, hogy a kifejezetten gazdasági, haszonszerzési célra létrejövő transznacionális vállalatok szerezhetnek-e nemzetközi jogalanyiságot, ma még megválaszolatlan. A jogirodalomban van azonban olyan álláspont, hogy miután a *nemzetközi kötelezettségnek alávetettségéből származhat jogalanyiság* (hiszen ha valakire valamely kötelezettség már vonatkozik, az alanya annak), a transznacionális vállalatok ennek következtében olyan módon juthatnak ehhez hozzá, ha kidolgozzák a rájuk vonatkozó magatartási szabályokat (tulajdonképpen kötelezettségeket)⁴.

1.2. A jogi személyek honossága

A joghatóság másik típusa, a végrehajtási joghatóság már a honosság kérdésével függ össze. A gyakorlati élet számára ugyanis a honosság kérdése döntő, tehát, hogy „*a jogi személyek éppen úgy, mint a természetes személyek, az államon belüli jog alanyai és valamely állammal konkrét kapcsolatban vannak, amit azonban a magyar nyelvben nem állampolgárságnak, hanem honosságnak neveznek*”⁵. A honosság tehát a jogalanyiságra épül és az „állammal

való konkrét kapcsolatot” jelenti. A természetes személyek állampolgárságával szokás párhuzamba állítani, éppen a társaság jogalanyiságából kiindulva vannak olyan jogai, melynek megsértése esetén saját maga léphet fel, tagjaitól függetlenül, illetve, hogy e jogalanyiságára épülő honossága már önmagában kizárja azt – lévén szó transznacionális vállalatról –, hogy tagjai vele azonos állampolgárságúak („honosságúak”) legyenek.⁶

1.2.1. A nemzetközi közjogi vállalat

A jogalanyiség és honosság nemzetközi jogi összefüggéseire azonban érdekes példa lehet az, amikor a jogalannyá nyilvánítás nem a belső jogi jogalkotás, illetve jogalkalmazás keretein belül megy végbe, hanem két állam közti (a külső szuverenitás egy újabb megjelenése) nemzetközi szerződés megkötésével. Olyan módon tehát, mintha az államok nemzetközi szervezetet alapítanának, azonban mégis, kifejezetten gazdasági tevékenység ellátására hoznak létre valamely vállalatot⁷. Ilyen volt például a *Sarlór AG* (amely tulajdonképpen a Saar-vidéki szénbányák fejlesztésének közös vállalati formája)⁸, melynek alapszabálya egy francia-német államközi szerződés alapján jött létre, tehát jogalanyiságát egy nemzetközi szerződés biztosította (= a jogalkotási joghatóságot két állam, közösen gyakorolta). A végrehajtási joghatóságra vonatkozóan pedig a szerződés úgy rendelkezett, hogy az alkalmazandó jogba az alapszabály rendelkezései mellett „*bele kell tudni a francia és a német jog közös elveit is, és ilyen közös elvek hiányában jogvita esetén a döntést azzal az együttműködési szellemmel összhangban kell meghozni, amely a közös vállalat létrehozására is vezetett*”⁹ itt tehát olyan rendelkezésről van szó, amely sajátosságosan rendezi mind a jogalanyiség mind pedig a honosság kérdését:

– először is a jogalanyiságot két állam közös akarat-kijelentésével hozza létre,

– másodszor pedig a honosság is ehhez képest alakul, hiszen ki tudná eldönteni, hogy az a „valamely állammal fennálló konkrét jogi kapcsolat”, amely a honosság fogalmi ismérése, vajon inkább Franciaországhoz vagy Németországhoz köti-e a *Sarlór-t*,

– *harmadik megállapításként azt lehet leszögezni, hogy ilyenfajta együttműködés csak a külföldi részvétellel működő vállalatok azon formánál lehetséges, ahol kifejezetten az állam által alapított társaságokról van szó*¹⁰.

Ennek kapcsán célszerű lehet megemlíteni a nemzetközi jog által felállított azon kategóriarendszert is, amely az egyes társaságokat osztályozza fogalmi ismérveik alapján. Eszerint különbséget szokás tenni a *magánjogi és közjogi jogi személyek*¹¹ között (ahogy a fentiekben is láthattuk e különbségtétel nagyon is indokolt, hiszen ez utóbbiak *kifejezetten* valamely államhoz tartoznak, szabályozásuk a belső közjogban található, így a nemzetközi jog, mint külső közjog számára hovatartozásuk egyértelmű), valamint a kifejezetten haszonszerzésre törekvő *civiljogi* társaságok és a több állam területén működő *transznacionális*¹² vállalatok között.¹³

1.3. A területen kívüli joghatóság

A joghatóság fenti két típusának mintegy „keverékét” jelentheti az *ún. területen kívüli joghatóság*, azaz, amikor a fentiekben említett kétfajta joghatóság egyike egy másik állam területén manifesztálódik (tehát a jogalkalmazási és végrehajtási joghatóságához, a jogalanyisághoz és a honossághoz képest ez inkább eljárási jellegű kérdés), méghozzá azért, mert a joghatóságát gyakorló állam az *ún. batáselvre*¹⁴ hivatkozik. Ennek értelmében a joghatóság gyakorlásának alapja az, hogy a másik állam valamely jogalanyának cselekménye hatással van a területére (az egyszer már idézett Barcelona Traction ügyében ezt az elvet nem fogadta el a Nemzetközi Bíróság¹⁵), a joghatóság gyakorlásának ez a formája különösen az Amerikai Egyesült Államok nemzetközi jogi gyakorlatában jelenik meg, amelyet az Európai Közösség visszautasít:

*„az amerikai cégek európai leányvállalatai és az Egyesült Államokon kívül található, amerikai eredetű vagyon és technológia felett az amerikai joghatóság gyakorlására irányuló igények ellentétesek a nemzetközi jog alapelveivel, és politikai, illetve jogi összeütközésekhez vezethetnek. Ezek a leányvállalatok azoknak az államoknak a joghatósága alá tartoznak, ahol találhatóak.”*¹⁶

1.4. Tulajdonvédelem a nemzetközi közjogban

A területen kívüli joghatósággal kapcsolatos kételyek ilyen megfogalmazása átvezet a külföldi részvételű társaságokat a joghatóságon kívül érintő másik nagy nemzetközi jogi területre a tulajdonvédelem területére. A tulajdonvédelmi kérdések a nemzetközi jogban a nemzetközi felelősséggel kapcsolatban, a külföldi tulajdon államosítása, illetve kisajátítása kapcsán jelennek meg. A másik oldalon azonban azok a kérdések vannak jelen, hogy *„amikor egy állam megengedi, hogy a területén külföldi beruházásokat eszközöljenek, köteles a beruházóknak jogi védelmet nyújtani és ezzel az állam bizonyos kötelezettséget vállal a velük való bánásmódot illetően”*¹⁷. Mind az államosítás, mind pedig a kisajátítás jogszerűnek tekinthető a *nemzetközi jog szempontjából*.

Fontos kiemelni, hogy mindez csak a nemzetközi jog szempontjából és csak abban az esetben jogszerű, ha meghatározott feltételek (diszkrimináció tilalma, kártalanítás fizetése) betartása mellett történik.

Ennek megfelelően ebben az esetben három lehetséges megoldás kínálkozik: az első a *nemzetközi jog általános elvei szerint*, míg a második a *szokásjogi úton* való megoldás¹⁸, a harmadik pedig *külön tulajdonvédelmi és beruházás-védelmi szerződések* kötése. A három megoldás közül az első kettő klasszikusan nemzetközi (köz)jogi jellegű, míg az utolsó alternatíva már a nemzetközi magánjog területére tartozik.

2. A nemzetközi magánjog és a külföldi társaságok viszonya

A *nemzetközi magánjogon* belül az ún. *klasszikus nemzetközi magánjogot* (kollíziós jogot) valamint a *nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogát* találhatjuk. A klasszikus nemzetközi magánjoghoz tipikusan olyan belső magánjogi kérdések tartoznak mint a tulajdoni rend vagy például a tulajdon átruházásával kapcsolatos kérdések.

Ha a fentiekben a nemzetközi (köz)jogról elmondottakat figyelembe vesszük, akkor a jogi személy státusának meghatározása ide tartozik, mind a jogalanyiség (azt ugyanis az állam belső joga adja), mind pedig a honosság tekintetében. A honosság meghatározásában több lehetséges elmélet van, mint amilyen a *bejegy-*

*zés elve*¹⁹ (ilyen esetben a joghatóság ahhoz az államhoz tartozik, amelynek joga szerint megalakult) vagy a *székhely elve*²⁰ (amely szerint a jogi személy ahhoz az államhoz tartozik, melynek területén működik – transznacionális vállalatok esetén ennek az elvnek az alkalmazása már kétséges), végül pedig ilyen az *ún. kontroll elv*²¹ (eszerint a társaság azon államhoz tartozik, mint amilyen az azt ellenőrző fizikai személyek többsége).

A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga már a társaságok mozgására vonatkozó szabályokat rendezi, mintegy ez lesz a szabályozás dinamikus síkja (amennyiben elfogadjuk, hogy a statikus szabályozást a jogállásra²², státusra vonatkozó szabályok – a kollíziós normák – jelentik). Ez azonban azt is magával vonja, hogy a szabályozás alapvetően a gazdasági érdekek és megfontolások mentén húzódik, tehát kétszeresen is igaz lesz az a tétel, hogy a jog a mindennapi élet változásaira reflektál.

2.1. A tulajdon és a tulajdonvédelem

A tulajdon kérdése tehát nemcsak azért érdekes, mert az egyes államok eltérő tulajdoni rendszerrel bírhatnak, hanem azért is, mert egy társaság tulajdonának *csak egy részére* vonatkoztatva határozható meg egyértelműen az, hogy pontosan mely állam joghatósága alá tartozik, míg egy külföldi részvétellel működő vegyesvállalat által egy harmadik államba teljesített szolgáltatásnyújtás több problémát is felvethet. A tulajdon mindezek mellett még egy másik vonatkozásban is kiemelt szerephez jut a nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogában a *belső magánjoghoz* (polgári, kereskedelmi vagy gazdasági joghoz) képest, ugyanis az általa szabályozott jogviszonyok mögött általában a tulajdon húzódik meg.

2.2. Társaságok és a nemzetközi magánjog

A nemzetközi magánjog igyekszik a belső magánjogok szerkezetét leképezni (eszerint beszélhetünk nemzetközi családi jogról, nemzetközi munkajogról vagy éppen nemzetközi szerzői jogról), azonban miután valóságos anyagi jogi normák helyett kollíziós, ideoda mutató szabályokat tartalmaz, nem lehet kellően cizellált ahhoz, hogy a belső magánjog leképeződése tökéletesen végbemenjen.

A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, ahol még kevésbé

érvényesül a belső jogi tükröződés, még ennél is nehezebb helyzetben találja szemben magát, hiszen tárgyánál fogva csak komplex jogviszonyokkal, komplex tényállásokkal foglalkozik. Természetesen ez az összetett tényállás is felbontható az egyes belső magánjogi jogterületeknek megfelelő „szeletekre”.²³

E felbontással szemben azonban több elméleti kritikai megfontolás is felmerülhet:

– az egyik szerint az egyes belső jogok az adott jogviszonyt nem ugyanúgy ítélik meg (például a zálogjogot nem mint dologi jogi, hanem mint kötelmi jogi jellegű jogviszonyt tekintik);

– a másik ilyen ellenvetés szerint nem lesz egyenértékű a felbontás révén keletkező jogviszonyok összessége az eredeti tényállással.

2.2.1. Tulajdon- és beruházás-védelmi szerződéses szerepe

Mindkét probléma áthidalható a legáltalánosabb kategória a tulajdon fogalmának használatával. Ha tehát az adott jogviszonyra nézve nincs egységes belső jogi vagy feltétlen érvényesülést kívánó (ez a típusú norma visszavezet a nemzetközi közjog területére – például ilyen lehet a kisajátításra vonatkozó nemzetközi szokásjogi normaanyag) szabályozás, az egyszerűen tulajdonvédelmi kérdés lesz a vállalat, vagy a vállalat honossága szerinti állam számára.

Így a tulajdon- és beruházás-védelem kérdése kapcsolódik talán legszorosabban a külföldön történő társaság alapításhoz és működtetéshez, amely esetben az államok szabályozó rendszerei általában kétszintűek, egyrészt maguk az államok részesei állampolgáraik külföldi tulajdonának védelmében a nemzetközi szabályozó rendszernek, másrészt pedig belső jogi garanciákat állítanak fel, hogy a külföldiek államukban történő befektetését ezáltal is elősegítsék, saját gazdasági fejlődésüket is elősegítve ezzel.

A nemzetközi szabályozó rendszerek vizsgálatakor érdemes különbséget tenni *bilaterális* és *multilaterális* szabályozás között. Az előbbi a kétoldalú beruházás-védelmi egyezmények jelentik, melyek tulajdonképpen klasszikus nemzetközi közjogi

szerződéseknek tekinthetők, míg a multilaterális szerződések több állam részvételével igyekeznek hasonló garanciákat biztosítani.

A multilaterális szerződések közül kiemelendő az ún. *Washingtoni Konvenció* (1965), amely létrehozta a beruházásokkal kapcsolatos viták rendezésére az „*International Centre for Settlement of Investment Disputes*” elnevezésű központot, amelynek igénybevétele önkéntes az államok részéről²⁴, vagy a *MIGA* (Multilateral Investment Guarantee Agency), amelyet a Világbank Kormányzótanácsa 1985-ben hozott létre egy milliárd dolláros alaptőkével.

3. A szabályozás új útja – a nemzetközi magánjogon túl

A gyakorlat problémáira azonban a nemzetközi magán- és közjogi szabályok általában azonban csak absztrakt válaszokkal képesek szolgálni.²⁵ Mindezek alapján elmondható, hogy olyan újfajta szabályozási keretre van szükség az optimális szabályozáshoz, amely a fenti kérdéskör valamennyi sajátosságának figyelembevételére képes, tehát *egyszerre* teremt *belső magánjogi és nemzetközi magánjogi szabályrendszert*. (Dogmatikailag érdekes megemlíteni – és talán a teljesség érdekében szükséges is –, hogy egy ilyen „szabályozásra történő felhatalmazás” csak a nemzetközi közjog keretein belül képzelhető el, hiszen az állam szuverenitásának áruháza egyértelműen ide tartozik.)

Egyedül az Európai Unió feleltethető meg ennek az újfajta szabályozási keretnek ugyanis itt – mint ahogyan a későbbiekben látni fogjuk, a jogi szabályozás döntően közösségi hatáskör – csakúgy mint a kereskedelempolitikai és külkereskedelmi igazgatási politika meghatározása.²⁶

3.1. A közösségi jog

Amíg a nemzetközi jog, illetve a nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga megadja azt a jogi hátteret, ami *általában* a társaságok jogi hátterét képezi, az Európai Unió tagállamainak vonatkozásában a fenti tételek, elméleti alapvetések csak meghatározott korlátozással érvényesülnek, mégpedig az EU és harmadik állam vonatkozásában ezen jogterületek jelentik a szabályozás külső kereteit, azonban az EU tagállamainak vonatkozásában csak az összehasonlítás ellenpont-

jaként szolgálhatnak. *Másodikként* tehát a gazdaság szereplői tevékenységének, magatartásának befolyásolására alkalmas *közvetlen* jogi szabályozó rendszer megteremtésének követelményét említhetjük, amely csak megjelenését tekintve jogi, míg tartalmát, az anyagi jellegű szabályok hatását tekintve sokkal inkább gazdasági jellegű.

Ezen követelményeknek (1. saját jogrendszer, 2. közvetlen szabályozási hatáskör az államalakulat területén létrehozott, már működő, illetve mozgó vállalatok, mint a gazdaság szereplői és a jog alanyai, számára) tesz eleget az Európai Unió joga – a közösségi jog –, mely több vonatkozásban is újat hoz a külföldi részvétellel működő vállalatok számára. A szabályozás struktúráját tekintve elmondható, hogy az EU megalakulásához vezető úton az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó államok nyíltan vállalt célkitűzése volt egy olyan egységes belső piac megteremtése, amely a gazdaság szereplői szabad mozgásának biztosítása miatt olyan versenyhelyzetet hoz létre, amely pedig magasabb fokú hatékonyságot eredményez. Ennek a célnak az eléréséhez szükséges alapvető szabályokat először a Római Szerződésben fektették le, majd a későbbi módosításokban is helyet kaptak.

4. A közösségi normák csoportosítása a külföldi részvétel szempontjából

Lehetőség van más szempontok alapján is a közösségi jogi normák csoportosítására. Ekkor az uniós normák a következő szinteken értelmezhetők a külföldi részvétellel működő vállalatok szempontjából²⁷:

4.1. A tulajdoni rend védelme

„*This Treaty shall in no way prejudice the rules in Member States governing the system of property ownership*” (azaz a Szerződés semmilyen értelemben nem érintheti hátrányosan a tagállamok tulajdoni rendjét)²⁸ – ez a rendelkezés tehát megoldja azt a problémát, amelyet az egyes tagállamok esetlegesen eltérő (a gyakorlatban ez elméleti jellegű kikötés, hiszen a Római Szerződés a piacgazdaság viszonyai közt jön létre, az képezi alapjait, és e rendelkezés szerint,

a későbbiekben is ezt tekinti alapnak) tulajdoni rendszereinek különbözősége okozhatja.

4.2. Az alapjogok védelme

„A Bíróság által védett jog általános elveinek szerves része az alapjogok tiszteletben tartása”²⁹ – tehát a közösségi jog (melynek a Bíróság esetjoga is része) kiterjed az alapjogokra is, amely két vonatkozásban is jelentőséggel bír a tulajdonjog szempontjából. Egyrészt az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatán (1948)³⁰ keresztül, másrészt pedig a regionális Emberi Jogok Európai Egyezménye³¹ által, amelyek a tulajdonhoz való jogot alapvető emberi jogként kezelik, s miután a társaságok, vállalatok is természetes személyekből állnak, akiknek alapvető emberi jogaik vannak, ezért ezen a szinten is megvalósulhat a jogvédelem, lekerülve ezáltal a nemzetközi jog területéről, arról nem is beszélve, hogy *önmagában* ez az elv – mint azt a fenti eseti döntés is mutatja – a közösségi jog részét képezi. Ha lehet még szervesebb a tulajdonhoz való jog kapcsolata a közösségi joggal az Unió Alapjogi Chartájának az Európai Alkotmányhoz való kapcsolása után.

Mindezekből kiindulva a külföldiek részvételével működő társaságokat az Európai Unióban két oldalról közelíthetjük meg:

1. *az elsődleges letelepedés szabadságából következő székhelyáthelyezésre vonatkozó szabályok tükrében, amelyek a Közösség által megalkotott elsődleges és másodlagos jogforrásokban találhatók (az elsődleges jogforrás alatt itt maga a letelepedés szabadsága értendő);*
2. *a társaságok bejegyzésére, megalapítására vonatkozó szabályok oldaláról, amelyek az egyes nemzeti jogszabályokat jelentik, hiszen ezek vonatkoznak a tagállamokban történő társaságalkotásra.*

A Közösség székhelyáthelyezésre vonatkozó normáinak ismertetését – az irányelveket és az uniós társasági formák ismertetését –, csakúgy, mint magának a letelepedés szabadságának kifejtését mellőzzük, tekintettel arra, hogy a szakirodalomban mindkettő alapos és bőséges tárgyalása található.

II. RÉSZ: AZ EURÓPAI UNIÓ NÉHÁNY TAGÁLLAMÁ- NAK A KÜLFÖLDIEK RÉSZVÉTELÉRE VONATKOZÓ SZABÁLYOZÁSA

I. A dán szabályozás

1. A dán jogrendszerrel általában

A dán jogrendszer az ún. északi jogkörhöz³² tartozik (ide tarozik még a finn, izlandi, svéd és norvég jog is), amely több olyan sajátossággal bír, amely Európa többi államának jogától egyértelműen elhatárolja. Megtalálhatjuk benne ugyanis mind a common law, mind pedig a germán jogrendszerek jellemzőit.

Ami mégis különlegessé teszi az észak-európai államok jogát a római jogból ismert jogintézmények szinte teljes hiánya (a.), mely ezen államok elszigeteltsége miatt alakulhatott ki. A német, illetve francia jogfejlődésből ismert kódex-központúság is ismeretlen Dániában (b.).³³ bár a napóleoni időkben felvetődött, hogy az alapvetően kereskedelmi és magánjogi szokásjogi gyűjteményt, a *Danske Lovet* helyezték hatályon kívül, s helyébe egységes magánjogi kódex lépjen, ez nem történt meg egészen a XIX. század végéig, amikor több olyan törvényt alkottak meg, amelyek – ha kódexnek nem is nevezhetők – mégis viszonylagos teljességgel ölelik fel a magán- és kereskedelmi jogot.

Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy a nemzeti szint feletti magánjogi szabályozás nem ismeretlen Észak-Európában, a XX. század elején (Dániában 1906-ban) fogadták ugyanis el az ún. *Skandináv Adásvételi Törvényt*, amely több szempontból is figyelemre tarthat igényt: egyrészt ugyanis rávilágít az északi államok jogrendszereinek kettős természetére, ebben ugyanis a német BGB és az angol Sales of Goods Act elemei keverednek; másrészt pedig rávilágít az egységes magánjogi kódex hiányára is.

2. Röviden a dán társasági jogról

Ahhoz, hogy teljes képet kaphassunk a Dániában a külföldi részvétellel működő társaságokra vonatkozó szabályozásról szük-

séges a dán társasági jogi szabályozás legalábbis felületes, az alapvető társasági formákra és intézményekre korlátozódó ismertetése, ugyanis a dán jogszabályok szerint a külföldi részvétel is csak meghatározott társasági formákban képzelhető el.

A dán szabályozás – csakúgy mint az angol – két csoportra osztja a társaságokat és külön-külön törvényben rendezi a működésükre, alapításukra vonatkozó követelményeket. Az angol szabályozáshoz képest a dán szabályozást a következők jellemzik:

– *hasonlóság, hogy az egyes társasági formák szétválasztása azok személy-, illetve tőkeegyesítő jellegén alapul,*

– *különbség, hogy az előbbi tulajdonságon kívül a felelősségi alakzatok is külön elhatároló vonalat képeznek.*

Ezen felül pedig a társasági forma megválasztása nagyban függ a végezni kívánt tevékenység jellegétől is.

A társaságok bejegyzése a *dán kereskedelmi és vállalkozási irodánál* („Erhvevs- og Selskabsstyrelsen” – a magyar szabályozásra vonatkoztatva ez a cégbíróságnak feleltethető meg) történik, amely közigazgatási jellegű szerv.

3. Dán társasági formák és külföldi részvétel

Hasonlóan a magyar szabályozáshoz Dániában is két vonatkozásban beszélhetünk a külföldiek részvételéről a társaságokban. Egyrésztől ugyanis bármely társaságban elképzelhető a külföldi részvétel, amikor is a társaságra vonatkozó normaanyagnak nem a legfőbb jellemzője a külföldi részvétel, azonban tartalmaznak ilyen szabályokat is (például külföldi által történő részesedésszerzés), másrészt pedig vannak olyan intézmények a társasági jogban, amelyek kifejezetten a külföldiek (külföldiek vállalatok) megjelenésre vonatkoznak a hazai jogi környezetben (például fiókiroda). Ennek a szétválasztásnak a szem előtt tartásával kívánjuk bemutatni a dán társasági jog külföldiekre vonatkozó főbb rendelkezéseit.

3.1. Dán társaságok és külföldi résztvevők

3.1.1. Személyegyesítő társaságok

A dán társasági jog is ismeri a betéti társaság, illetve a közekereseti

társaság intézményét. Ezekre vonatkozóan azonban az esetleges külföldi tagok vonatkozásában korlátozásokat, feltételeket nem támaszt.

3.1.2. Tőkeegyesítő társaságok

3.1.2.1. Részvénytársaság (*Aktielskabet*, A/S)

Az A/S olyan közepes- és nagyvállalat, amelyet kötelező bejelenteni a dán kereskedelmi és vállalkozói irodánál, s alaptőkéje legalább 500 ezer dán korona. Már az alaptőke meghatározása is visszautal a közép-, illetve nagyvállalati jellegre, valamint arra, hogy meghatározott tevékenységeket kötelező ilyen formában végezni.

Tagjainak felelőssége a bejegyzett részvények mértékéhez igazodik, tehát megnevezését illetően részvénytársaságról van szó, így erre a vállalati formára a részvénytársaságokra vonatkozó törvényt kell alkalmazni.³⁴

Már itt, az általános szabályoknál kiemelendő az az előírás, amely a külföldiek részvételét a társaság vezetőségében korlátozza, méghozzá a következőképpen:

1. az igazgatóság legalább felének dán lakosnak kell lennie vagy az EGT-ből származnia,
2. az ügyvezető igazgatónak (ha több ügyvezető igazgató van, mindegyiknek) dán lakosnak kell lennie vagy az EGT-ből származnia.

A dán társasági jog az ún. *kétszintű* (legalább három igazgatóból álló igazgatóságot és legalább egy ügyvezető igazgatót jelentő) vezetőség összetételére úgy állapít meg szabályokat, hogy míg a Dániában lévő lakóhely követelménye tehát nem jelent állampolgársághoz kötöttséget, addig az ezt a feltétel esetleg pótló, Európai Gazdasági Térség tagországaiból való származás már igen.

Eszerint tehát a dán társasági jog itt a külföldiek két „csoportját” ismeri:

- külföldiek, akik bármely államból származhatnak, velük szemben azonban az a követelmény, hogy Dániában telepedjenek le,

– *külföldiek, akik az EGT tagállamaiból származnak, akikkel szemben nem áll fenn a fenti követelmény.*³⁵

Azok a külföldiek tehát, akik sem az EGT valamely tagállamának nem állampolgárai és Dániában sincs lakóhelyük lényegesen kedvezőtlenebb helyzetben vannak, hiszen az A/S vezetőségében történő részvételük önállóan nem képzelhető el, olyan személyekkel együtt alkothatják a vezetőséget, akik vagy dán lakosok vagy pedig az EGT valamely országának állampolgárai. Ez a különbségtétel azonban nem tekinthető a dán szabályozás különlegességének az A/S-re vonatkozóan.

3.1.2.2. *A korlátolt felelősségű társaság*³⁶ (*Anpartsselskab, ApS*)

A társaságok másik típusával, az ApS-szel szemben bizonyos módosítással állnak fenn az előző követelmények. Ez a társasági forma olyan kis- és középvállalkozásként működő társaság amely már 125 ezer dán korona törzstőkével is alapítható, egyéb jellemzőiben azonban az A/S-szel megegyezik:

- *a felelősség a törzsbetét*³⁷ *mértékéhez igazodik,*
- *a dán kereskedelmi és vállalkozói irodánál kell bejegyezni (mindkét esetben ún. CVR azonosítószámot kell kérni).*

Különbség, hogy az ApS vezetése azonban már nem feltétlenül kétszintű, ennek oka a társaság mérete, nagyvállalkozások ilyen formában ugyanis nem működhetnek. Egyszerűbb az az eset, ha a vezetés egyszintű (tehát csak ügyvezető igazgató van), míg ha az ügyvezető igazgató mellett igazgatóság is működik (ez a szerv egyébként – részlegesen – a magyar szabályozásból a felügyelő bizottsággal állítható párhuzamba) már nem érvényesül az a követelmény, hogy az igazgatóság feléne Dániában kell lakóhellyel rendelkeznie, azonban az EGT tagállamaiból származás követelménye továbbra is fennáll.

Ha tehát a klasszikus dán társasági formákat vizsgáljuk elmondható, hogy a külföldi elem figyelembevétele a szabályozásban elsősorban a vezetőségre vonatkozó normáknál jelenik meg mind az alapításra, mind pedig – hiszen a külföldi részvétel ezután is megvalósulhat – működésükre vonatkozóan. Feltevésünk szerint ennek

elsődleges oka a társaság vagyonának, illetve az általa kötött ügyleteknek a biztonsága, amely a szabályozás ezen módja alapján jól megvalósítható, hiszen ha a vezetőség tagjai (illetve annak egy része) Dániában letelepedett, könnyebben viheti a társaság ügyeit, s az esetleges hitelezők vagy hatósági eljárások számára is elérhető. Míg abban az esetben, ha a vezetőség esetleges EGT országbeli állampolgárságát állítjuk középpontba már sokkal inkább a letelepedés szabadságához közelítő szabályozással kerülünk szembe, amely a személyek szabad áramlásával összevetve (a vezető tisztségviselők ugyanis részvényesek is egyben, amely a letelepedés szabadságával összefüggésben értelmezhető, azonban az ügyvezető igazgató, aki nem feltétlenül tagja a társaságnak, jogállására már a személyek szabad mozgása vonatkozik) nagymértékben túlmutat a nemzeti szabályozáson, hiszen nemcsak a saját állampolgárokat, hanem az EGT állampolgárait is potenciális társaságalapítóknak tekintti. Míg az eddigiekben azt vizsgáltuk, hogy amennyiben külföldiek is vannak a társaság vezetői között, rájuk milyen szabályozás vonatkozik, álláspontunk szerint külön ki kell hangsúlyozni azt a tényt, hogy ez magába foglalja azt az esetet is, ha tisztán külföldi a társaság³⁸, tehát a vezetőség legalább fele EGT állampolgár, míg a másik fele nem EGT állampolgár és Dániában sincs lakóhelye, a társaságot ilyen módon egyedül az alapítás aktusa kapcsolja Dániához (még a tevékenységét sem kell itt kifejeznie).

3.2. Külföldi társaságok és dán képviselőik

Ahogy az már a bevezetőben is vázoltuk a belső, dán piacon való megjelenésnek hagyományosan a következő lehetőségei lehetnek: dán vállalat alapítása (a dán jog szerint) külföldi befektető részéről, vagy már meglévő, a dán jog szerint bejegyzett társaságban részesedés szerzése, vagy pedig fióktelep, illetve kereskedelmi képviselet létrehozása Dániában. Az első két eset vizsgálatára már a fentiekben sor került, így a következőkben annak rövid bemutatására teszünk kísérletet, hogy milyen módon valósulhat meg a már külföldön (valamely nemzeti jog) szerint bejegyzett társaság megjelenése Dániában. Hasonlóan a magyar szabályozáshoz ennek a dán jog szerint is két formája képzelhető el a fióktelep („*filial*”) valamint a kereskedelmi iroda³⁹. A külföldiek fióktelepeire és

kereskedelmi irodáira vonatkozóan érdekesség, hogy – eltérően a magyar szabályozástól – a dán jog figyelembe veszi annak a társaságnak a formáját, amely a fióktelepet vagy a kereskedelmi irodát Dániában létrehozza, és kifejezetten erre vonatkozóan állapítja meg a rájuk vonatkozó szabályozást. Véleményünk szerint a szabályozásnak ez a módja – ha első ránézésre némileg bonyolultabbnak tűnik is az egységes szabályozáshoz képest – mégis célravezetőbb és a mindennapi élethez közelebb áll, hiszen a különböző méretű és különböző vagyonnal rendelkező, ezáltal különböző lehetőségek birtokában lévő társaságok számára a fióktelep alapítása is különböző megterhelést jelent, amely egységes szabályozás esetén akár komoly visszatartó erőt is jelenthet egy másik állam piacára való belépéskor. Míg abban az esetben, ha a fennálló különbségeket, illetve a társasági formából folyó sajátosságokat a jogalkotó eleve figyelembe veszi az a letelepedés szabadságának gyakorlatban történő megvalósulását nagymértékben elősegítheti.

3.2.1. *Képviselési irodák Dániában*

A külföldi társaságok képviselési irodáira vonatkozó szabályozás meglehetősen egyszerű:

1. *nem szükséges bejelenteni (jogi személynek sem minősülnek),*
2. *alaptókért sem kell a rendelkezésükre bocsátani megnyitási sukkor.*

Még vezetőségükre vonatkozóan sem találunk előírásokat. A jogalkotó ezt a jogintézményt álláspontunk szerint nem is tekinti igazi vállalati formának, sokkal inkább valamiféle „átmeneti állapotnak”, amely vagy megszűnik, vagy valódi társasági formává, de legalábbis fiókteleppé alakul át. Szintén ezt támasztja alá a képviselési iroda „felelősségére” vonatkozó szabályozás, amely szerint az iroda egyáltalában nem felel, a felelősség teljes egészében azé a külföldi társaságé, amely Dániában az irodát megnyitotta. A dán jog szerint még nem is állandó intézmény (hiszen bejelentés nélkül lehet megnyitni – és akár be is zárni), ezért Dániában a következő tevékenységeket nem is végezheti:

- *nem adhat el,*
- *nem szállíthat,*
- *nem végezhet szervizszolgáltatást.*

A képviseleti iroda valóban csak képviseletet jelent, esetlegesen tájékoztatást nyújthat a leendő vevők, illetve üzleti partnerek számára.

3.2.2. *Fióktelepek Dániában – a Centros tegnap és ma*

A fentieknél jóval részletesebb a fióktelepekre vonatkozó dán szabályozás, amely – ahogyan azt a fentiekben már előlegeztük – a külföldi társaság formája szerint differenciál. A szabályozás általános, s egyben legfőbb jellemzőjeként tekinthető az, hogy a külföldi társaságot és a fióktelepet a dán társasági jog (is) „gazdasági egységként” kezeli, elsősorban azonban ezt a kapcsolatot az Európai Unióra (pontosabban annak első pillérére) vonatkoztatja.

A külföldi társaságok differenciálása ugyanis nemcsak formájuknak megfelelően megy végbe, hanem székhelyük szerint is, ugyanis egyrészt az a külföldi vállalat alapíthat Dániában fióktelepet, amely:

- *formáját tekintve részvénytársaság, betéti részvénytársaság vagy pedig olyan más társaság, amely a formáját tekintve ezeknek feleltethető meg és*
- *melynek székhelye az Európai Közösségek tagállamában van.*

Másrészt pedig az a külföldi (nem uniós székhelyű) vállalat, amely:

- *formáját tekintve részvénytársaság, betéti részvénytársaság vagy ennek megfelelő formájú más társaság, és*
- *ez vagy valamely nemzetközi megállapodás alapján lehetséges vagy*
- *ha az ipari és kereskedelmi miniszter állásfoglalása szerint a kérdéses másik államban ezek számára a megfelelő jogokat biztosítják,*

– *mindezek hiányában, abban az esetben ha a miniszter fióktelep alapítására külön engedélyt ad.*

Ebből azonban az következik, hogy a dán jog szerint általános követelmény, hogy maga a külföldi társaság feleljen meg a dán tőke-követelményeknek (125 ezer dán korona), ez a szabályozásban a társasági formák vonatkozásában jelenik meg, hiszen mind az A/S (itt magasabb ugyan az alaptőke-minimum, de a többen a kevesebb benne van) mind pedig az ApS vonatkozásában ennyit a társaság rendelkezésére kell bocsátani.

Az „ennek megfelelő más társasági forma” kifejezés oldja fel azt az ellentétet, amely látszólag a dán tőke-követelmények és a letelepedés szabadsága között áll. A külföldi társaság a hazai szabályozás alapján rendelkezik valamekkora tőkével, ennek azonban nem kell megfelelnie a dán követelményeknek, tehát Dániában ma is lehetséges lenne a Centrost 1000 koronával megalapítani.

Ahogy az a fentiekben jeleztük külön szabályozást alkalmaz a dán törvényhozás a korlátozott felelősségű társasági formákra, amelyekre általában a részvénytársaságokra vonatkozó szabályokat rendeli alkalmazni, azonban többletfeltételként írja elő, azt hogy a fióktelep megnevezésében egyértelműen kell utalni nemcsak arra, hogy fióktelepről van szó, de arra is, hogy milyen nemzetiségű (honosságú), álláspontunk szerint már a Centros ügy tanulságait és a közösségi irányelvek (az első és a tizenegyedik) átvételét jelzi. A Luxemburgi Bíróság döntésében hivatkozott arra, hogy miután a Centros ltd-ként jött létre így már nevéből is látható, hogy bejegyzésére sem a dán jog szerint került sor. A dán jogalkotó mintha a döntésnek ezt a részét kétszer is aláhúzta volna, amikor úgy határozott, hogy a fióktelep nevében egyértelműen és világosan utalásnak kell történnie a honosságra

3.3. Egyéb formák külföldi részvétellel – akár több vállalat, akár egyetlen személy

A dán jog ismeri az ún. *joint venture* (vegyesvállalat) fogalmát, amely alatt különböző államok vállalatai által alapított vállalatot ért. Ennek tehát két jellemzője van:

1. a joint venture-nek minden esetben van külföldi résztvevője;

2. a joint venture-t, amely nem önálló vállalkozási forma, hanem főként ApS vagy A/S formájában működik, már meglévő társaságok alapítják.

A joint venture-re tehát arra a társaságra vonatkozó követelményeket kell alkalmazni, amelynek formájában létrehozták.

II. A lengyel szabályozás

A lengyel szabályozás vizsgálata véleményünk szerint azért indokolt, hogy ilyen módon ne Magyarország legyen az egyetlen újonnan az Európai Unióhoz csatlakozó állam, mely társasági jogának a külföldiekre vonatkozó szabályait ismertetjük. Az Unió „régábbi” tagállamaiban nyilván több tapasztalattal bír a jogalkotó a közösségi kereteken belül megvalósuló társaság alapítások és részesedés-szerzések vonatkozásában, míg az újonnan csatlakozó államok még nem rendelkeznek ilyen jellegű „tapasztalatokkal”, belső társasági jogukat a többi tagállam nyomán kel az új elvárásokhoz igazítani, bár társasági joguk eltérő azokétól. Lengyelország példáján azt vizsgáljuk, hogyan igyekszik egy másik frissen csatlakozott állam az új elvárásoknak eleget tenni.

1. Röviden a lengyel társasági jogról

A lengyel társasági jog a következő társasági formákat ismeri:

A személyegyesítő társaságok közül:

- a betéti társaságot (*spółka komandytowa*),
- a közkereseti társaságot (*spółka jawna*),
- a csendes társaságot (*spółka partnerska*).

Ezeket a társasági formákat a lengyel kereskedelmi törvénykönyv szabályozza. A lengyel társasági jog a *polgári jogi társaságot* (*spółka cywilna*) is a gazdasági tevékenység kifejtésére alkalmas társasági formák közé sorolja.

A tőkeegyesítő társaságok közül pedig:

- a korlátozott felelősségű társaságot (*spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*),
- a részvénytársaságot (*spółka akcyjna*),
- a betéti részvénytársaságot (*spółka komandytowo-akcyjna*).

A lengyel társasági formák nagymértékű hasonlóságot mutatnak a német társasági jog intézményeivel, azonban fióktelepeik és ügynökségeik már különböznek azoktól. Igaz, ezeket nem is a kereskedelmi törvénykönyv szabályozza.

A társaságokat a lengyel cégbírósnál, az ún. *gminá*-nál kell bejegyeztetni, amely bejegyzés konstitutív hatályú. A társaságokra vonatkozóan a Kereskedelmi Törvénykönyvön kívül több törvény is állapít meg szabályokat, melyek általánosabbak ugyan az előbbi rendelkezéseikhez képest, azonban a külföldiek részvételére vonatkozó főbb szabályokat ezekben találhatjuk.

2. A külföldiek részvételéről általában

A lengyel jogalkotó a külföldiek részvételét az egyes társaságokban általánosságban a lengyel gazdaságban való részvételként tekinti, és olyan módon szabályozza, hogy az általánoshoz képest különös szabályokat ad. A vállalkozásalapítást a cégbírósnál kell nyilvántartásba vetetni, abban az esetben, ha Lengyelország területén az Európai Unió valamely tagállamának állampolgára vagy annak családtagja kíván vállalkozásba kezdeni, ezt ugyanúgy ide kell nyilvántartásba vétel végett bejelenteni. A külföldiek által alapított vállalkozások abban az esetben igényelnek külön szabályozást a lengyel jogalkotó szerint, ha az ingatlan megszerzésével jár; az erre az esetre vonatkozó szabályokat az alábbiakban ismertetjük. Egyebekben, tehát bármely más tevékenység esetén a lengyel jogalkotó csak a társasági formák vonatkozásában ad a külföldiek részvételére vonatkozó szabályozást, amikor kizárja a közkereseti társaság tisztán külföldiek által történő alapítását.

3. A külföldi fogalma a lengyel társasági (és gazdasági) jogban

Lengyelországban az üzleti tevékenységgel kapcsolatos jogi szabályozás alapját a 2004. július 2-án kihirdetett a gazdasági

tevékenységek szabadságáról szóló törvény jelenti. Eszerint az Európai Gazdasági Térség államaiból származó külföldi állampolgárok a lengyel állampolgárokkal azonos feltételek mellett folytathatnak üzleti tevékenységet. Azok a személyek azonban, akik nem az EGT valamely tagállamának polgárai abban az esetben folytathatnak ugyanilyen feltételek mellett gazdasági tevékenységet Lengyelországban, ha:

- az állam területére vonatkozóan letelepedési engedélyt szereztek,
- Lengyelországban való tartózkodásukhoz az állam hozzájárult (tartózkodási engedély),
- menekültként elismerték,
- az állam területén átmeneti védelemben részesül.

A lengyel szabályozás különlegessége, hogy az olyan személyek vonatkozásában, akik sem az EGT tagállamainak polgárai, sem pedig a fentiekbe (tehát nem élveznek az EGT polgáraival azonos jogosítványokat) nem tartoznak, a lengyel jogalkotó olyan különbségtételt alkalmaz, amelynek alapja a külföldi személy állampolgársága szerinti országgal fennálló nemzetközi beruházás-védelmi szerződés megléte. Amennyiben van ilyen nemzetközi megállapodás⁴⁰, az ilyen külföldi résztvevőkre a fentiekkel azonos szabályok vonatkoznak, tehát őket az EGT tagállamok polgáraival azonos elbánásban kell részesíteni.⁴¹

4. Lengyel társaságok – külföldi résztvevők

Az előzőekben vázolt esetben, tehát, ha a külföldi állammal nem áll fenn nemzetközi szerződés, Lengyelországban külföldiek üzleti tevékenységet csak *a következő társasági formákban létrehozott vállalkozásokon keresztül folytathatnak: korlátolt felelősségű társaság, részvénytársaság, betéti társaság, illetve betéti részvénytársaság*⁴². Mindezen felül természetesen joguk van arra, hogy ugyanezen formájú társaságokban részvényt, részesedést szerezzenek. Abban az esetben, ha más társasági formában kívánnának mégis tevékenységet folytatni a lengyel állam területén, ezt képviselői iroda, illetve fióktelep formájában tehetik. Ez a lehetőség

nemcsak az olyan harmadik államok polgáraival szemben áll fenn, akiknek államával Lengyelországnak nincs nemzetközi megállapodása, hanem bármely külföldi állam tekintetében.

Más vonatkozásban azonban szintén előkerül a külföldiekkel kapcsolatos szabályozás, ugyanis Lengyelországban – hasonlóan Magyarországhoz – is korlátokat találhatunk a külföldiek ingatlan-szerzésére nézve. Ez az 1920. március 24-én kihirdetett törvény, mely szerint külföldinek minősül:

- a. az a természetes személy, aki nem lengyel állampolgár;*
- b. az a társaság, amelynek bejegyzett székhelye nem Lengyelország területén van;*
- c. az a jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, amelynek bejegyzett székhelye külföldön van és egy külföldi állam joga szerint jött létre;*
- d. az a gazdasági társaság, amelynek bejegyzett székhelye ugyan a Lengyel Köztársaság területén van, azonban közvetve vagy közvetlenül az a-c. pontokba tartozó személyek vagy társaságok ellenőrzése alatt áll.⁴³*

A külföldiek által történő ingatlanszerzéshez engedély szükséges, amely nem csak arra az esetre vonatkozik, ha a külföldi közvetlenül szerez ingatlant (például házat vásárol), hanem arra az esetre is, ha olyan kereskedelmi társaságban szerez részesedést, amely a Lengyel Köztársaság területén bejegyzett székhellyel rendelkezik, és tulajdonosa vagy állandó hasznélvezője valamely ingatlannak.⁴⁴ Ez azonban nem vonatkozik arra az esetre, ha:

- a társaság nyilvánosan működő részvénytársaság;
- a társaságokra, amelyek tulajdonában vagy hasznélvezetében üzleti szükségleteiknek megfelelő épület, ingatlan, garázs stb. van;
- az ingatlan teljes területe, a városi területeken, a 0.4 hektárt nem haladja meg.⁴⁵

5. Külföldi társaságok Lengyelországban

5.1. Fióktelepek Lengyelországban

A Lengyelországban külföldi vállalat által létesített fióktelepekre, illetve kereskedelmi képviselőkre vonatkozó szabályozást a gazdasági tevékenységek szabadságáról szóló törvény 6. fejezetében találhatjuk. E törvény meghatározása szerint „*a külföldi vállalkozók gazdasági tevékenységnek a Lengyel Köztársaság területén történő folytatása céljából a Lengyel Köztársaság területén fióktelepeket hozhatnak létre a kölcsönösség elvének megfelelően, amennyiben Lengyelország ilyen tárgyú nemzetközi szerződést ratifikált, más esetben külön rendelkezés alapján.*”⁴⁶ A külföldi által a fióktelepen keresztül kifejtett gazdasági tevékenysége kizárólagosan csak a külföldi vállalkozó gazdasági tevékenységének erejéig terjedhet, azaz nem végezhet a fióktelep olyan tevékenységet, amelyet a fővállalkozás nem végez. Véleményünk szerint ez a következő megállapításokat vonja magával:

1. ha a fióktelep olyan tevékenységet kíván kifejeíteni, amelyet a fővállalkozás nem végez, akkor ezt a fióktelep nem teheti meg,

2. ha a fővállalkozás a külföldi államban szabályszerűen jött ugyan létre, de ott nem fejt ki gazdasági tevékenységet, akkor fióktelepet sem hozhat létre.

Érdekes lehet a törvényi rendelkezés szóhasználata: a jogszabály nem a fővállalkozás létrehozására irányuló okiratról (társasági szerződésről, alapító okiratról), illetve az abban meghatározott tevékenységi köréről beszél, hanem gazdasági tevékenységről (az angol fordítás szerint „economic activity”).

Álláspontunk szerint a szabályozásnak ezen módja több problémát is felvet, hiszen annak vizsgálata, hogy a fővállalkozás milyen tevékenységet fejt ki a honossága szerinti államban cseppet sem életszerű, és a lengyel bíróságok és hatóságok számára nehézséget okozhat. Sokkal érdekesebb azonban az az eset, ha a fővállalkozás nem végez gazdasági tevékenységet. Ez tulajdonképpen a letelepedés szabadságának olyan módon történő kihasználása, amikor a fővállalkozást kizárólag azért hozzák létre az EU valamely

tagállamában, mert ott „kedvezményes” módon hozható létre a társaság, azonban a tényleges gazdasági tevékenység kifejtésére a fióktelepen keresztül kerülne sor immáron egy olyan tagállamban, ahol nem lehet ilyen kedvezményesen társaságot alapítani (például Lengyelországban). *„Az egyik tagállam társasági joga szerinti társaságot alapítani, és egy másik tagállamban fiókot nyitni egy egységes piacon nem más, mint a Szerződés által biztosított letelepedési szabadság természetes velejárója”*⁴⁷ a Luxemburgi Bíróság szerint. A lengyel jogalkotó azonban jobbnak látta ezt a természetes velejárót kiküszöbölni és helyette inkább valamiféle egyenlőségjelet tenni a belföldön és külföldön kifejtett tevékenységek közé – az előbbi javára. Úgy véljük, hogy a szabályozásnak ez a módja sokkal inkább emlékeztet bilaterális nemzetközi szerződésekben meghatározott *kölcsönösség elvére* mint a letelepedés szabadságára. Álláspontunk szerint, akkor, amikor a lengyel jogalkotó a kölcsönösség elvére történő hivatkozást beépíti a fióktelep nyitására vonatkozó általános klauzulába helyesen jár el, hiszen ez kifejezetten azoknak az államoknak a vállalkozásaira fog vonatkozni, amely államokkal Lengyelország kétoldalú megállapodást kötött, azonban akkor, amikor ezt a fajta kölcsönösséget általában, tehát a letelepedés szabadságának körében is alkalmazni kívánja, már ennek a jogintézménynek a tartalmát szűkíti.

5.1.1. A fióktelepek tételes szabályozása

Egyebekben a fióktelepekre vonatkozó szabályozás nagymértékben hasonló az európai szabályozásokhoz, hiszen Lengyelországban is szükséges az, hogy a külföldi vállalkozásnak ki kell jelölnie fióktelep-nél olyan személyt, aki a külföldi vállalkozást képviseli (tehát a fióktelep vezetőjét). Ezen felül a külföldi vállalkozásnak az alábbi kötelezettségei is vannak:

- *használnia kell a fióktelep megjelölésénél a külföldi vállalkozás eredeti megnevezését is, társasági formájának megjelölésével (ezt lengyelre is le kell fordítani), valamint az „oddzial w Polsce” (fióktelep Lengyelországban) kifejezést;*
- *a fióktelep könyveit elkülönítetten kell kezelni, azokat*

lengyelre is le kell fordítani, összhangban a számviteli szabályokkal;

– értesítenie kell a gazdasági ügyekért felelős minisztert minden jogi, illetőleg ténybeli körülményben bekövetkezett változásról, különösen, ha a fióktelepet nyitó külföldi vállalkozással szemben csőd- vagy felszámolási eljárás indul, vagy ha a gazdasági tevékenység folytatásától eltiltották, mindezek bekövetkezésétől számított 14 napon belül.

Ezekben a szabályokban talán egyedül az említhető meg különlegességeként, hogy minden esetben le kell fordítani a fióktelepet megnyitó külföldi vállalkozás társasági formáját lengyelre, amely a lengyel jogalkotó szándékát tekintve bizonyosan a leendő hitelezőket, üzleti partnereket védő szabály.

5.2. Külföldi vállalkozások ügynökségei Lengyelországban

A lengyel szabályozás az ügynökségek fogalmát nem határozza meg pontosan, általánosságban csak annyit mond, *hogy „a külföldi vállalkozások a Lengyel Köztársaság területén ügynökségeket hozhatnak létre”⁴⁸*. Az ügynökségek fogalmát sokkal inkább a konkrét szabályozásból következtethetjük ki és úgy határozhatjuk meg, hogy az *a külföldi vállalkozás által alapított olyan iroda, amely Lengyelország területén az azt létrehozó külföldi vállalattal vagy állammal kapcsolatos reklámtevékenységet fejt ki, azonban egyéb gazdasági tevékenységet nem folytathat és amelynek alapítását a gazdasági ügyekért felelős miniszter által vezetett nyilvántartásba be kell vezetni.*

Úgy véljük, hogy a lengyel szabályozás különlegessége a külföldi állammal, pontosabban a külföldi állam gazdaságával kapcsolatban kifejtett reklámtevékenység, amely szintén ügynökségek által fejthető ki. Ez álláspontunk szerint tulajdonképpen olyan tevékenységet jelent, amely a külföldi állam vállalkozásai, polgárai felé irányul, a reklámozáson kívül tanácsadást, tájékoztatást is jelenthet. Különösen nagy jelentőséggel bírhat az ügynökségek szerepe a turizmus területén (természetesen utazási szerződéseket nem köthet), valamint a befektetések, beruházások vonatkozásában.

Egyebekben az ügynökségekre vonatkozó szabályozás nagy-

mértékben megegyezik a fióktelepekre vonatkozó követelményekkel

- *használnia kell az ügynökség megjelölésnél a külföldi vállalkozás eredeti megnevezését is, társasági formájának megjelölésével (ezt lengyelre is le kell fordítani), valamint az „przedstawicielstwo w Polsce” (ügynökség Lengyelországban) kifejezést;*
- *az ügynökség könyveit elkülönítetten kell kezelni, azokat lengyelre is le kell fordítani, összhangban a számviteli szabályokkal;*
- *értesítenie kell a gazdasági ügyekért felelős minisztert minden jogi, illetőleg ténybeli körülményben bekövetkezett változásról, különösen, ha az ügynökséget nyitó külföldi vállalkozással szemben csőd- vagy felszámolási eljárás indul, vagy ha a gazdasági tevékenység folytatásától eltiltották, illetve ha tulajdonát el kell idegenítenie, mindezek bekövetkezésétől számított 14 napon belül.*

A fióktelephez képest egyedül a tulajdon elidegenítésére vonatkozó bejelentési kötelezettség jelent különbséget.

III. A német szabályozás

1. A német társasági jogról általában

A német társasági jogban a XIX. században, a XX. század elején alapvető jelentőségűvé vált a jogi személy irodalma, azaz a jogi személyiség elméleti megalapozása, amely előkészítette a társaságok későbbi szabályozását.

A német társasági jog forrásaiként a Polgári Törvénykönyvet (*Bürgerliches Gesetzbuch – BGB*), a Kereskedelmi Törvénykönyvet (*Handelsgesetzbuch*) és egyéb törvényeket (például részvénytörvény, korlátolt felelősségű társaságokra vonatkozó törvény, biztosításfelügyeleti törvény, stb.) jelölhetünk meg⁴⁹.

A német jogban is elvégezhetjük a személy, illetve a tőkeegyesítő társaságok között az eddigiekben is megtett elválasztást, amely szerint:

Személyegyesítő társaságok:

1. *közkereseti társaság,*
2. *betéti társaság,*
3. *csendestársaság,*
4. *partneri társaság,*
5. *Európai Gazdasági Érdekegyesülés.*

Tőkeegyesítő társaságok:

1. *korlátolt felelősségű társaság,*
2. *részvénytársaság,*
3. *betéti részvénytársaság.*

A jogforrás szerinti kategorizálást figyelembe véve a külföldiekre vonatkozó szabályozás a következőképpen jelenik meg:

2. A BGB-ben szabályozott formák

2.1. Az egyesület (Verein)

A német társasági jog az egyesület fogalma alá mind a gazdasági mind pedig a nem gazdasági célú egyesületeket bevonja. Az egyesület a szó általános jogi értelmében nem társaság, inkább a társaságok egyik alaptípusának tekinthető (a polgári jogi társaságok mellett)⁵⁰. A BGB-ben az ilyen egyesületekben megvalósuló esetleges külföldi részvételre vonatkozó szabályokat nem találhatunk, ott az egyesületekre vonatkozó kifejezetten polgári jogi kérdések nyernek megoldást.

A külföldiek részvételét a német jog az egyesületek vonatkozásában ugyanis nem polgári jogi, hanem inkább alapjogi-alkotmányjogi kérdésként kezeli. Az egyesületekre vonatkozó törvény⁵¹ ugyanis ismeri a külföldi egyesület fogalmát (*ausländischer Verein*), csakúgy, ahogyan a külföldi egyesületekbe tagozódott részegyesületek fogalmát is. A törvény rendelkezése szerint ugyanis az olyan egyesületek, amelyeknek tagjai vagy vezetői közül mindenki, vagy túlnyomóan német, vagy külföldi, ám uniós tagállam állampolgára, csak az alaptörvényben meghatározott tilalmak megvalósulása esetén tilthatóak el az egyesület tevékenységétől⁵². Ez azon-

ban már nem polgári, illetve társasági jogi, hanem az egyesülési jog gyakorlására vonatkozó probléma.

2.2. A polgári jogi társaság (*Gesellschaft des bürgerlichen Rechts*)

A BGB 705-740. §§-ban található a német társasági jog másik alapintézményére a polgári jogi társaságra vonatkozó szabályozás. A BGB hallgat a polgári jogi társaságban megvalósuló esetleges külföldi részvételről, tekintetbe véve azonban, hogy az alapítók mind természetes személyek, mind jogi személyek mind pedig jogi személyiséggel nem bíró jogalanyok lehetnek, természetesen ezek bármelyike is lehet külföldi illetőségű.

3. A Kereskedelmi Törvénykönyvben található társaságok

A kereskedelmi törvénykönyvben található a közkereseti társaságra (*offene Handelsgesellschaft*), a betéti társaságra (*Kommanditgesellschaft*), a csendestársaságra (*stille Gesellschaft*) és a hajózási társaságra (*Reederei*) vonatkozó szabályozás. Összességében elmondható, hogy a külföldiek részvételéről a német HGB hallgat.

Az a tény azonban, hogy sem a BGB, sem pedig a HGB nem foglalkozik a külföldi részvétellel még nem jelenti azt, hogy a német jog teljesen figyelmen kívül hagyná az ilyen jellegű rendelkezéseket. A német alaptörvény (*Grundgesetz*) rendelkezései, illetve a német gazdaság külföldön eszközölt befektetéseire vonatkozó törvény⁵³ szabályai vonatkoznak erre az esetre.

Az alkotmány (alaptörvény) a tulajdon védelmére, illetve a kisajátításra vonatkozó⁵⁴ általános rendelkezései jelentik mind a külföldi, mind pedig a belföldi tulajdon védelmének alapjait.

Ennél valamivel részletesebb a külföldön történő befektetésekre vonatkozó törvény, amely azonban elsősorban adózási szabályokat állít középpontjába. Ám ebből is megtudhatjuk, hogy mi minősül a német jog szerint külföldön történő befektetésnek:

1. olyan tőkeegyesítő társaságban történő részesedésszerzés, amelynek székhelye vagy üzletvezetése külföldi államban van;
2. olyan személyegyesítő társaságba történő befektetés, amelynek székhelye külföldön van;

3. az üzleti vagyonnak olyan üzembe, vagy telephelyre történő átadása, amely külföldön található.

Ezen túlmenő szabályozás a német jogban nem található a Németországban való külföldi részvételre vagy a külföldön való német részvételre vonatkozóan. A fenti megállapítás alól csak az alábbiak képeznek kivételt:

1. a fióktelepekre vonatkozó szabályozás,

2. a külön jogszabályokban található társasági formákra vonatkozó szabályozás.

4. A német társasági jog fióktelepekre vonatkozó szabályozása

A Kereskedelmi Törvénykönyv több vonatkozásban is elkülöníti egymástól a fióktelepek fajtáit. Eszerint megkülönbözteti egymástól általában a külföldi és belföldi székhelyű társaságok fióktelepeit, a magyar szabályozástól eltérően a belföldi által szintén belföldön működtetett gazdasági egység (telephely) is fióktelepnek minősül. A társasági forma vonatkozásában (ugyanúgy mint ahogyan azt a dán társasági jognál is láttuk) csak a tőkeegyesítő társaságokra vonatkozóan ad szabályozást (először általában a korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaság tekintetében, majd külön-külön e társasági formákra nézve is rögzíti a követelményeket), míg a személyegyesítő társaságokra nincs ilyen külön szabályozás, ezekre általában a fióktelepekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

A fióktelepekre vonatkozó szabályozás azt az esetet tekinti a leg-egyszerűbbnek, ha egy Németországban bejegyzett vállalkozás nyit fióktelepet. Ilyen esetben a vállalkozásnak bejelentési kötelezettsége keletkezik:

- ha egyéni kereskedő (vállalkozó), vagy jogi személy által megnyitott fióktelepről van szó, akkor a fővállalkozás székhelye szerint illetékes bíróságnál;
- ha kereskedelmi társaság által megnyitott fióktelepről van szó, akkor a társaság székhelye szerint illetékes bíróságnál.⁵⁵

Ilyen módon kerül majd bele a nyilvántartásba a fióktelep, azon-

ban nem a fenti bíróságoknál, hanem a fekvése szerint illetékes bíróságon, olyan módon, hogy a fővállalkozás, illetve a társaság székhelye szerint illetékes bíróság a bejelentkezést tartalmazó nyilatkozatot, illetve a bejegyzésüket tartalmazó hitelesített másolatot ennek továbbadja. Az eljárás módja tehát viszonylag egyszerű, hiszen nem a fióktelepet alapító társaság az, amelynek a fióktelep nyitásával járó adminisztratív teendőket el kell látnia, ez a bíróságok között történik. Még a fióktelep megnyitásáról szóló közzététel is csak a legszükségesebbekre szorítkozik, a törvény szerint ugyanis a következőket kell tartalmaznia:

- 1. annak tényét, hogy a fióktelepet megnyitották,*
- 2. a céget,*
- 3. a mellékleteket, amennyiben a fióktelep felé a cég illet csatolt,*
- 4. a fióktelep helyét,*
- 5. a fővállalkozás helyét vagy székhelyét,*
- 6. mindazokat a tényeket, amelyek a fióktelep viszonyait is érintik.⁵⁶*

Láthatjuk tehát, hogy a HGB rendelkezése ebben az esetben első-sorban általános követelményeket támaszt, amely főként a fiókteleppel kapcsolatba kerülő esetleges üzleti partnerek felől nyújtanak tájékoztatást (különösen vonatkozik ez azokra a tényekre, amelyek a fióktelep viszonyait is érintik, azonban elsődlegesen a fővállalkozásra vonatkoznak). Abban az esetben, ha külföldön megnyitott fióktelepről van szó, természetesen már a tizenegyedik irányelv rendelkezéseinek megfelelően kell alakulniuk a közzétételi követelményeknek.

Külön szabályozza a HGB a vállalkozások már fennálló fióktelepeit, itt elsősorban különböző bejelentési kötelezettségek szabályozására kerül sor, azt az általános szabályt adva, hogy minden, a fővállalkozás felé előírt bejelentési kötelezettség teljesítésének a fióktelep vonatkozásában is meg kell történnie.

Abban az esetben, ha nem a német társaság nyit külföldön fióktelepet, hanem egy külföldi székhelyű vállalkozás Németországban

kíván fióktelepet nyitni, azt a német jog hármass lépcsőben szabályozza:

1. Először is az ilyen fióktelepnek meg kell felelnie mindazon szabályoknak, amelyeknek a vállalkozásnak akkor is meg kellene felelnie, ha olyan német vállalat lenne, amely Németországban kívánna fióktelepet működtetni;⁵⁷

2. Második lépésként a jogalkotó ezt kiegészíti azzal, hogy olyan szabályok is vonatkoznak erre az esetre, amelyek akkor lennének a hazai vállalatra alkalmazandók, ha az külföldön nyitna fióktelepet, feltéve, hogy a külföldi jog nem támaszt enyhébb követelményeket a társasággal szemben⁵⁸, (mind a bejelentésekre, befizetésekre, közzétételekre kell ezt alkalmazni, kivéve ha kft-ről, betéti rt-ről vagy rt-ről van szó);

3. Harmadik lépcsőben – ugyanúgy mint a dán jog – külön szabályokat rendel alkalmazni a külföldi székhelyű tőkeegyesítő társaságokra nézve (tehát az előbb kihagyott rt., kft. és betéti rt. ide tartozik).

A külföldi székhelyű tőkeegyesítő társaságokra nézve először is általában megállapítja a jogalkotó, hogy a fióktelep megnyitásával kapcsolatos bejelentési kötelezettség rt. esetén az igazgatóságot, míg kft esetén az ügyvezető(k)et terheli. Abban az esetben, ha a belföldön végezni kívánt tevékenység engedélyköteles, az engedélyt is be kell csatolni, valamint általában a bejelentésben meg kell határozni:

1. azt a nyilvántartást, amelybe a társaságot külföldön bevezették, a bejegyzés számát, amennyiben az az állam, amelyben a társaság székhelye van, ilyet előír;

2. a társaság formáját;

3. azokat a személyeket, akik a fióktelep tevékenységének folyamatos képviseléséért felelősek, akár bíróság, batóság, akár más személy előtt, jogosítványuk terjedelmének megjelölésével;

4. abban az esetben ha a társaság nem az Európai Gazda-

sági Társég valamely tagállama vagy nem másik olyan szerződéses állam, mely az EGT-ről szóló megállapodás részese, a bejelentésnek tartalmaznia kell a társaságra irányadó személyes jogot is.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a német szabályozás csakúgy mint az európai szabályozások általában külön kezelik az EGT tagállamait. Azonban ebben az esetben ez pusztán a társaságra vonatkozó jog tartalmának meghatározására vonatkozik, nem jelent társasági formához kötöttséget (mint a lengyel társasági jogban). Véleményünk szerint igen érdekes az a különbségtétel, amelyet a jogalkotó a személy- és tőkeegyesítő társaságok vonatkozásában alkalmaz. Ugyanis mind a személyegyesítő, mind pedig a tőkeegyesítő társaságokra a 13d§ szerint a német jogot kell alkalmazni a befizetések (tehát a tőke) vonatkozásában is, kivéve, ha a külföldi jog enyhítéseket tesz lehetővé. Abban az esetben tehát, ha a külföldi jog kisebb alaptőke-minimumot határoz meg mint a német, akkor a külföldi jog szerinti alaptőkét kell befizetni. A tőkeegyesítő társaságokra vonatkozó különös szabályozás, amelyet a korlátolt felelősségű társaságokra nézve a 13g§ ad, a részvénytársaságokra vonatkozóan pedig a 13f§ jelent, illetve a betéti részvénytársaságokra tekintettel (amely a 13f§ (8) bekezdése szerint egyben a részvénytársaságokra vonatkozó követelményeket is jelenti) szintén a 13f§, nem tartalmaz mást mint a bejelentésre vonatkozó különös, bonyolultabb feltételeket a személyegyesítő társaságokhoz képest.

5. A külön jogszabályokban található társasági formákra vonatkozó szabályozás: a korlátolt felelősségű társaságok és részvénytársaságok

A német társasági jog külön törvényekben szabályozza a fenti két társasági formát, azonban a fióktelepeikre vonatkozóan mégis a Kereskedelmi Törvénykönyv rendelkezik. A külön törvények csak az alábbiakkal egészíti ki a HGB-t:

„Minden olyan üzleti levelet és megrendelést, amelyet a külföldi székhelyű korlátolt felelősségű társaságtól származik, a fióktelepnél vezetett nyilvántartásba nyilvántartási számával együtt fel kell jegyezni, egyebekben az

általános rendelkezéseket kell alkalmazni, amennyiben a külföldi jog nem tesz lehetővé enyhítéseket. Abban az esetben, ha a külföldi társaság felszámolás alatt áll, ennek tényét, illetve a felszámoló személyét is fel kell jegyezni.”⁵⁹

Ugyanezeket a rendelkezéseket ismétli meg a részvénytársaságokról szóló törvény is. Álláspontunk szerint ez pusztán technikai jellegű pontosítása a HGB-nek.

A részvénytársaságok vonatkozásában ki kell emelnünk az értékpapírok kereskedelméről szóló törvényt⁶⁰, amely külön kitér arra az esetre, ha a részvényes külföldi székhelyű társaság és a részvényeket a szabályozott piacra már bevezették. Ez az alapvetően a tőke szabad áramlását szabályozó törvény szintén elkülöníti az EU, illetve az EGT tagállamait, hiszen természetesen ezen a területen kell a négy szabadságnak megvalósulnia.

6. A társaság székhelyáthelyezésének kérdése a német jogban

A német jog (hasonlóan a magyarhoz) az ún. *tényleges székhely* elvét képviseli, azaz a társaságra annak az országnak a jogát kell alkalmazni, ahol a társaság központi ügyvezetésének helye található. A bejegyzési elvvel ellentétben (amikor is annak az államnak a jogát kell alkalmazni, amely szerint a társaság létrejött) ekkor, ha valamely társaság központi ügyvezetését Németországba teszi át, arra a német jogot kell alkalmazni függetlenül attól, hogy az adott társaság bejegyzése szerinti államban milyen rendelkezések vonatkoznának rá. Ez ahhoz – a megítélésünk szerint fonák helyzethez – vezetne, hogy a Németországban már működő társaságra a német jogot úgy kellene alkalmazni, anélkül, hogy az a német jog szerint jogi személy lenne, a bejegyzése szerinti államban pedig hiába minősül annak, ha ezt a jogot nem kell rá alkalmazni. A német jogalkotó ezt a problémát azzal hidalja át, hogy székhelyáthelyezés esetében a társaságot Németországban *újra kell alapítani*, melyre ilyen módon a német jog alkalmazható lesz. A német jognak ezen rendelkezése a Luxemburgi Bíróság figyelmét sem kerülte el: az *Überseering* elnevezésű, eredetileg Hollandiában bejegyzett (a holland társasági jog egyébként a bejegyzés elve mellett foglal állást) társaság⁶¹ esetében, amikor az Németországba történő székhelyáthelyezést

valósított meg (mert részvényesei németek voltak) anélkül, hogy ott újjáalakult volna, kérdésként merült fel, hogy perelhető-e egyáltalán Németországban. A Luxemburgi Bíróság ezt a kérdést elvi jelentőségű ügyként oldotta meg, amikor kimondta, hogy „*az, hogy a német jog, valamely külföldi jog szerint létrejött társaság Németországban történő újbóli megalapítását kívánja meg, nem más mint a letelepedés szabadságának tagadása.*”⁶²

IV. Az Egyesült Királyság szabályozása

1. Az angol társasági jogról általában

Az angol joggyakorlat alapvetően a *common law*, illetve az *equity* (méltányosság) intézményein nyugszik. Ennek ellenére mégis elmondható, hogy a XIX. századra Angliában a társasági jog az egyik legjobban kodifikált jogterületté (a jogszabályok által meghatározott jog az *ún. statute law*) vált. Az első Partnership Act 1890-ben, míg az első Company Act 1844-ben született meg. A társaságokat közvetlenül szabályozó törvényeken kívül több olyan jogszabály megalkotására is sor került, mely erre a jogterületre vonatkozik:

- 1855: szabályozás a korlátolt felelősségről (Limited Liability Act),
- 1907: a private company intézményesítése,
- 1925: Trustee Act – a társasági jog társterületeiről.⁶³

Az angol társasági jog talán legfontosabb különbségét a német, illetve a német fejlődés útját követő jogrendszerektől az adja, hogy az angol jog nem tesz különbséget polgári és kereskedelmi társaságok között. A társaságok közötti felosztást a *partnership* („magánjogi társaság”⁶⁴) és a *company* („társaság”) közti elhatárolás adja. Ezekben a formákban belül találhatunk további kategóriákat, így:

A *partnership* lehet:

- általános (*general partnership*),
- korlátolt felelősségű (*limited partnership*);

A *company* lehet:

- *public company*⁶⁵ a részvényekre korlátozott felelősséggel (*limited by shares*),

- *public company* a kezességre korlátozott felelősséggel és jegyzett tőkével (*being a company limited by guarantee, having a share capital*),
- *private company* a részvényekre korlátozott felelősséggel (*limited by shares*),
- *private company* a kezességre korlátozott felelősséggel, de jegyzett tőkével (*limited by guarantee, not having a share capital*),
- *private company* a kezességre korlátozott felelősséggel és (törzs)tőkével (*limited by guarantee, having a share capital*),
- olyan társaság, amely korlátlan felelősségű és jegyzett tőkéje van (*unlimited company having a share capital*).⁶⁶

A társaságok bejegyzésére a Registrar Office-nál kerül sor, amely a bejegyzésről az alapítók számára igazolást (*certificate of incorporation*) ad ki.

2. A külföldiek és az angol társasági jog

„Az angol (társasági) jog nem tesz különbséget belföldi és külföldi személyek között”, olvashatjuk az Egyesült Királyság Gazdasági Minisztériumának internetes oldalán.⁶⁷ A következőkben e kijelentés bizonyítására teszünk kísérletet.

2.1. A partnership

A partnership jellegzetessége, hogy önálló jogalanyisággal nem rendelkezik és kifejezetten kereskedelmi-gazdasági céllal hozzák létre. Az erre vonatkozó szabályokat az 1890. évi Partnership Act-ben találhatjuk, amely azonban a külföldiek részvételére vonatkozó szabályokat nem tartalmaz. Eszerint bárki alapíthat az Egyesült Királyságban partnership-et, illetve abban bárki taggá válhat.

2.2. A társaság

A társaságokra vonatkozó szabályozást az 1985. évi Company Act jelenti. Ebben a társaságokra vonatkozó közös szabályként jelentik meg a székhely kérdése:

- a társaságnak az Egyesült Királyságban kell bejegyezve lennie, a

világon bárhol bejelentett lakcímmel, illetve székhellyel rendelkező magánszemély, illetve részvényese vagy vezetője lehet az Egyesült Királyságban bejegyzett vállalatnak.⁶⁸

2.2.1. A public company

A fenti megállapítást a következőkkel egészíthetjük ki a Company Act alapján:

A társaság szerkezetére vonatkozóan kötelezettség, hogy legalább két tagja kell, hogy legyen és legalább két vezető tisztségviselője (company directors). A vezető tisztségviselők vonatkozásában még csak a nagykorúságra vonatkozó feltételek is hiányoznak:

- ha a társaság bejegyzésére Angliában vagy Wales-ben kerül sor, vezető tisztségviselő bárki, életkorra tekintet nélkül lehet;

- ha a társaság bejegyzésére Skóciában kerül sor, a vezető tisztségviselő csak a 16. életévét betöltött személy lehet;

(természetesen mindkét esetben gondnokot kell kijelölni) Ezen felül ismeri a törvény a secretary intézményét (talán cégtitkárként fordíthatjuk), aki azonban nem tartozik a társaság belső szerveihez, hanem annak alapítása és működés során rendelkezik eljárási jogosítványokkal (a helyzetével párhuzamba állíthatjuk például a magyar könyvvizsgáló intézményét). Vele szemben támasztott követelmények az angol jogban:

- *legalább öt éve cégtitkári tevékenységet végezzen, vagy*
- *az öt évből legalább háromban nem nyílt társaságokra vonatkozó cégtitkári tevékenységet végezzen, vagy*
- *barrister, solicitor vagy az Egyesült Királyság területén ilyenként elismerték, vagy*
- *olyan személy, aki képzettségénél, korábbi tapasztalatánál vagy a felsoroltakon kívül más testületben való tagságánál fogva alkalmas a cégtitkári tevékenység ellátására vagy*
- *a következő testületek tagja :*
 - *Okleveles Könyvvizsgálók Wales-i és Angliai Szervezete,*
 - *Okleveles Könyvvizsgálók Skóciai Szervezete,*

– *Okleveles Könyvvizsgálók Írországi Szervezete stb.*

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy még a cégtitkári tevékenység sem kötött az Egyesült Királysághoz, hiszen a fenti vagy-lagos felsorolásnál nemcsak az Egyesült Királyság állampolgárai jöhetnek szóba. A külföldi részvétel álláspontunk szerint teljes körűen biztosított, egyedüli kivételleként a munkavállalásra vonatkozó szabályok jelennek meg, ez azonban már nem az e dolgozat által vizsgált témakörbe tartozik.

2.2.2. *A private company*

Tekintve, hogy a private company-ra a Company Act általános szabályai vonatkoznak, így csak megismételhetjük a fentieket, azzal, hogy a cégtitkári eljárás ezek bejegyzése esetén is szükséges.

3. *Fióktelepek és kereskedelmi irodák (képviseltek)*

Az angol jog ismeri mind a kereskedelmi irodát (*representative office*), mind a fióktelep (*branch*) fogalmát. Ezek bejegyzésére a társaságokra vonatkozó általános szabályok irányadóak, tevékenységi körük vonatkozásában van elhatárolás:

- *a fióktelep bármilyen tevékenységet, korlátozás nélkül kifejtethet,*
- *a kereskedelmi iroda azonban vállalkozási tevékenységet nem fejthet ki.*

További követelmény az ún. nyilvántartott képviselő (*registered agent*) megléte.

V. *A spanyol szabályozás*

1. *A külföldi beruházásokra vonatkozó általános szabályozás Spanyolországban*

Hasonlóan Magyarországhoz Spanyolországban sem a társaságokra vonatkozó speciális törvényekben, illetőleg a magánjogi törvénykönyvben találhatunk az állam területén gazdasági tevékenységet végző külföldiekre vonatkozó szabályokat, ezt külön jogszabály tartalmazza. Az 1999-es 664. számú királyi dekrétum⁶⁹

ugyanis a külföldiek beruházásaira vonatkozó alapvető követelményeket fekteti le.

A királyi dekrétum preambuluma szerint a szabályozás a tőke, illetve a letelepedés szabadsága által meghatározott keretekhez igazodik, és mind a külföldiek által Spanyolországban, mind pedig a spanyolok által külföldön eszközölt beruházásokra vonatkozik. A szabályozás alapját két fő mozzanat jelenti: egyrészt az a Gazdasági Minisztérium alá tartozó hatóságok által teendő nyilatkozat, amely a külföldi beruházó nyilvántartásban vételére irányul. A nyilvántartásba vételkor a külföldi beleeshet az ún. „*kivételi rendszerbe*”, amely elsősorban a spanyol adók megfizetésével kapcsolatos kedvezményeket, engedményeket, kivételeket jelent. Nyilvántartásba vétel hiányában a külföldi nem telepedhet le Spanyolországban, tehát ez a jogintézmény a gyakorlatban engedélyezést jelent. A másik figyelembe veendő mozzanat speciális, az egyes gazdasági szektorokra vonatkozó külön szabályokat jelenti, a spanyol jogalkotó tehát ezt a második lépést csak egyes, különleges esetekre (általában koncesszióköteles tevékenységekre) alkalmazza, amilyen például a légiszállítás és közlekedés, a rádiós és televíziós műsorszolgáltatás, illetve általában a telekommunikáció, a nemzetbiztonsági feladatok ellátása vagy a szerencsejáték-szervezés. Ez utóbbiak esetén tehát olyan tevékenységi körről van szó, amely a hazai gazdasági szereplő esetén is speciális tevékenységet, illetve speciális eljárást jelentene, de mivel külföldiekről van szó, esetükben az általános engedély beszerzése után már egy második, fokozottabb engedélyezési procedúrát eredményez.

1.1. A külföldi fogalma a spanyolországi beruházások vonatkozásában

A királyi dekrétum szerint külföldinek minősülnek azon természetes személyek, akik nem Spanyolországban telepedtek le, illetve azon társaságok, amelyek székhelye nem Spanyolországban van. Ez a megfogalmazás némiképpen újat hoz az eddigiekben vizsgált szabályozásokhoz képest ugyanis a fenti definíció szerint külföldi az a természetes személy, aki nem Spanyolországban fejt ki gazdasági tevékenységet, bár spanyol állampolgár, illetve az a gazdasági társaság, amelynek tagjai spanyol állampolgárok, de székhelye nem

Spanyolországban van. A fogalom tehát kifejezetten gazdasági jellegű megközelítést alkalmaz, a hagyományos közjogi állampolgárság-fogalom elválna a honosság meghatározásától. Hasonlóan a lengyel szabályozáshoz itt is a gazdasági tevékenység áll a szabályozás középpontjában, ám attól eltérően a spanyol jogalkotó még vélelmezi azt, hogy ennek a gazdasági tevékenységnek a kifejtése és a székhely között tényleges kapcsolat áll fenn.

1.2. A külföldi beruházások lehetséges megjelenési formái

Úgy véljük, hogy a spanyol jogalkotó újszerű megoldással él, amikor a Spanyolországban eszközölhető beruházások lehetséges formáit tételesen felsorolja. Eszerint ez a következő utakon valósulhat meg:⁷⁰

- 1. már meglévő spanyol társaságokban való részesedés-szerzés, vagy ilyenek alapítása, illetve a társaság összes részvényének, vagy azok egy részének megszerzése, illetve a társaságokra vonatkozó előjogoknak, értékpapíroknak vagy kintlévőségeknek (adóslevelek, kötelezvények) megszerzése;*
- 2. fióktelepek létrehozása vagy kiterjesztése;*
- 3. értékpapírok jegyzése, megvásárlása;*
- 4. részesedés szerzése befektetési alapokban;*
- 5. ingatlan tulajdonjogának megszerzése, ha az az 500 millió pezetát, illetve az ennek megfelelő euro értéket meghaladja;*
- 6. ingatlan tulajdonjogának megszerzése bármely esetben, ha a beruházás adóparadicsomból⁷¹ származik;*
- 7. magánbefektetés létrehozása vagy megszerzése számlaszerződések, alapítványok, gazdasági érdekegyesülések vagy közös tulajdonú társaságok útján, ha annak értéke az 500 millió pezetát, illetve az ennek megfelelő euro értéket meghaladja.*

Véleményünk szerint a spanyol szabályozás – igen helyesen – együttesen kezeli a letelepedés szabadságát a tőke szabad áramlásával, ahogyan erre a dekrétum preambuluma utal, hiszen a gazdasági

életben is összekapcsoltan jelenik meg a kettő. Azonban igen figyelemreméltónak tartjuk témánk szempontjából a szabályozás első pontjában megjelölt esetet, amikor társaság alapítására kerül sor Spanyolországban külföldiek részéről, vagy ilyenben kerül sor részesedés megszerzésre (ha ez az 5%-t nem haladja meg, a spanyol szabályozás szerint jelentéktelennek minősül). Az első pont azon fordulata, mely szerint a társaság kintlévőségeinek megszerzése is a dekrétum hatálya alá tartozik már a tőke szabad áramlása felé mutat. Hasonlóan a tőke áramlásának és a letelepedés szabadságának határa között mozog a külföldi beruházás körének olyan módon történő kitágítása, hogy a társaság kintlévőségének külföldi által történő megszerzése (tehát a társaság irányításának nem a szavazati jog, illetve a vezető tisztségviselők megválasztására irányuló jogszükség megszerzése, hanem a tényleges gazdasági helyzet felett gyakorolt irányító pozíció megvalósulása) a külföldi által eszközölt beruházások csoportjába tartozik. Mindezek alapján, úgy véljük, hogy ebben az esetben nem tipikusan magánjogi jellegű szabályozásról van szó abban az értelemben, hogy a jogi és gazdasági megfontolások itt erőteljesen keverednek egymással. A szabályozás természetéből adódóan – hiszen a külföldi beruházás elsősorban gazdasági kategória, amely jogi keretek között valósul meg – a külföldiekre vonatkozó normák ilyen általános szintjén a gazdasági megközelítés jól alkalmazható. Ha azonban a külföldiek társaság alapításainak, illetve azokban való részvételének spanyol rendszerét vizsgáljuk már a társaságokra vonatkozó konkrét törvényi rendelkezéseket kell vizsgálnunk középpontjába állítani.

2. A spanyol társasági jogról röviden

A spanyol társasági jog hasonlóan az európai államok jelentős részéhez, különbséget tesz a személy-, illetve tőkeegyesítő társaságok között. Az előbbiekre vonatkozásában 3005.06 euró⁷² alaptőkét kell a társaságok rendelkezésére bocsátani, amelyet teljesen be is kell fizetni, a társaság alaptőkéje részekre osztható, erről azonban forgatható értékpapírt nem lehet kiállítani, a társaságok tagjainak felelőssége a társaság tartozásaiért korlátlan. A társaságok ezen csoportjába tartozik az ún. *cuentas en participación*, amelynek nincsen magyar megfelelője. Leginkább talán a magyar közkereseti tár-

sasághoz hasonlíthatjuk, azzal, hogy német csendes társasággal is mutat rokon vonásokat (csak a tagok egy része fejt ki kereskedelmi tevékenységet). Hasonló, ám kevésbé használt forma az ún. *comunidad de bienes*, amely leginkább a polgári jogi társasághoz áll közel, azzal a distinkcióval, hogy olyan formáról van szó esetében, amely a társaságok, illetve a közös tulajdon között félúton helyezkedik el. Szintén ide sorolható a közkereseti társaság (*sociedad colectiva*), illetve a betéti társaság (*sociedad comanditaria*). A társaságok másik csoportjába a korlátolt felelősségű formák tartoznak, ahol az előbbiekkal ellentétben a tagok személyes közreműködése már kevésbé meghatározó. Itt a teljesítendő alap-tőke-minimum pontosan a duplája az első csoportnál meghatározottnak, ennek az összegnek azonban csupán a negyedét kell a társaság alapításakor annak rendelkezésére bocsátani. Ilyen vállalkozások esetében a spanyol jog szerint részvényekből összetevődő alaptőkéről van szó, amely természetesen forgatható értékpapír formájában jelenik meg. Ide tartozik a korlátolt felelősségű társaság (*sociedad de responsabilidad limitada*), a részvénytársaság (*sociedad anónima*), illetve a betéti részvénytársaság (*sociedad en comandita por acciones*).

A társaságok nyilvántartásba vételére a Központi Kereskedelmi Irodánál (*Registro Mercantil Central, Sección de Denominaciones*) kerül sor.

3. Külföldiek részvétele spanyol társaságokban

3.1. Spanyol jog szerint alapított társaságok

Ebben az esetben valójában olyan társaságokról van szó, melyek „hagyományosan” megvannak a spanyol jogban, tehát amikor egy már megalakult társaságban szerez külföldi részesedést.

A korlátolt felelősségű társaságokról rendelkező törvény szerint⁷³ kft. csak spanyol területen alapítható, a fióktelepei azonban már mind spanyol, mind pedig külföldi területen létrehozhatóak. A társaság legfőbb szervével kapcsolatban a törvény külön kiemeli, hogy az mind spanyol, mind pedig külföldi területen összehívható⁷⁴. Nyilván ennek a rendelkezésnek akkor van jelentősége, ha a társaság tagjainak többsége nem spanyol állampolgár, erre vonatkozóan

azonban a jogszabály nem tartalmaz megkötést. Hasonló szabályozást találhatunk a részvénytársaságok vonatkozásában, ahol szintén a társaságok szervezeti-működési szempontjából veszi figyelembe a jogalkotó az esetleges külföldi elemet, azonban a vezető tisztségviselők, illetve a részesedés-szerzés vonatkozásában nem állít korlátot a külföldiek elé.

3.2. Külföldi részvétellel alapított társaságok formája a gyakorlatban

Ebben a második esetkörben tulajdonképpen arról van szó, hogy a jogalkotó külön jogi kereteket teremt arra az esetre, ha a külföldi beruházás (a fent már tárgyalt királyi dekrétum értelmében) társaság, vállalkozás formájában valósulna meg Spanyolországban. A spanyol jog ugyanis lehetőséget biztosít társaságok egyesülésére olyan módon, hogy az eredeti társaságok megmaradjanak, mégis általuk létrehozott jogi keretek között fejthessenek ki tevékenységet Spanyolországban. Ahogyan erre a Spanyol Gazdasági Minisztérium⁷⁵ rámutat, függetlenül attól, hogy ezek többsége csak spanyol résztvevőkkel is létrejöhet, a gyakorlatban külföldi vállalkozások (*joint ventures*) megjelenésére biztosít lehetőséget. Véleményünk szerint jogilag nagymértékben különböző formákról van szó, melyeket a gyakorlati élet köt össze.

Három lehetőség képzelhető el a több társaság általi együttműködésre Spanyolországban: az első esetben tulajdonképpen a közösségi jogból ismertes Európai Gazdasági Érdekcsoportról van szó (spanyol néven *Agrupación de Interés Económico* – AIE), amelyet a spanyol jogalkotó kifejezetten külföldi beruházás megvalósítására, illetve előkészítésére ajánl, sajátosan építve be ezzel a közösségi jogot társasági jogába (egyébként ez az egyetlen forma, ahol fogalmi követelmény a más tagállambeli részvétel). A második lehetőség az ún. *unión temporale de empresas* (UTE), melyet leginkább vállalkozások időleges egyesüléseként fordíthatunk, s a magyar egyesüléshez hasonló forma. A fordítás egyébként definíciót is jelent egyben, hiszen olyan társasági formáról van szó ebben az esetben, amely több, már meglévő társaságból jön létre oly módon, hogy azok jogi személyiségüket nem veszítik el, azonban magatartásukat az UTE révén hangolják össze meghatározott időre. Az UTE

nem feltétlenül külföldi részvétellel jön létre, azonban a gyakorlat azt mutatja, hogy nagyvállalatok által szívesen használt olyan formáról van szó, melyben csaknem mindig megjelenik legalább egy külföldi társaság. Az UTE-kről egyéként a Spanyol Gazdasági Minisztérium külön nyilvántartást vezet. A harmadik lehetőség a spanyol társasági jog rövid ismertetőjében *cuentas en participación*-nak nevezett forma, amely külön jelentőséggel bír a társaságok általi közös fellépés esetén. A már meglévő társaságok tagjai ugyanis ilyen forma létrehozatalára irányuló szerződésben úgy egyesíthetik vállalkozásaikat, hogy az eredeti tulajdonosi forma megmarad (a kereskedelmi tevékenységet nem végző tagok nem szerezhettek részvényt a beolvadó társaságokban, melyek megtartják eredeti szerkezetüket, csak a közös profitból részesedhetnek).

Úgy véljük, hogy a spanyol szabályozás újszerűsége, hogy számol az ideiglenes külföldi megjelenés lehetőségével, és kifejezetten erre alkalmas jogintézményeket biztosít. Véleményünk szerint ez igen gyakorlatias módja a szabályozásnak, hiszen olyan esetről lehet itt szó, amikor a külföldi vállalat számára a gazdasági tevékenység fióktelepen keresztül való kifejtése kevésbé eredményes. A fióktelep létesítése minden esetben költségekkel jár, abban az esetben azonban, ha a külföldi vállalat Spanyolországban történő megjelenése ideiglenesnek tekinthető, a fenti formák segítségével a többi társaság esetlegesen már meglévő értékesítési láncolata igénybe vehető, a gazdasági hatékonyság ilyen módon könnyebben biztosítható. Abban az esetben azonban, ha a külföldi vállalat tartósabban kíván megjelenni a spanyol piacon hasonló lehetőségekkel rendelkezik mint általában az európai államokban: fióktelepet alapíthat vagy kereskedelmi képviselőt hozhat létre.

4. *Fióktelepek Spanyolországban*

A spanyol jogalkotó a fióktelepeket (*sucursales*) – az európai szabályozások többségéhez képest véleményünk szerint első látásra különös módon – a korlátlan felelősségű társasági formákhoz sorolja. A fióktelep ugyanis olyan társasági formában hozható létre Spanyolországban mint a fővállalkozás, jogi személyisége pedig szintén ehhez fog igazodni. A spanyol szabályozás szerint a fióktelepnek

„hasonló tevékenységet” kell kifejtienie mint a fővállalkozásnak, a lengyel szabályozás „azonos gazdasági tevékenységéhez” képest ez nemcsak könnyebbé jelent, de a gyakorlathoz is közelebb áll. A fióktelepet Spanyolországban is nyilvántartásba kell vetetni, amely kérelemhez a következőket kell csatolni:

- 1. a külföldi vállalat bejegyzéséről szóló okirat (bíróági végzés vagy hatósági határozat), illetve a társasági szerződés (alapító okirat) hitelesített másolatát;*
- 2. a külföldi vállalat igazgatótanácsának azon üléséről készült jegyzőkönyv másolatát, amelyen elhatározták a spanyolországi fióktelep megnyitását;*
- 3. a külföldi vállalat alaptőkéjének megjelölését, illetve a vezető tisztségviselők adatait;*
- 4. egy spanyol bank által kiállított igazolást arról, hogy a fióktelep formájának megfelelő alaptőke átutalása megtörtént.*

A fióktelepek a spanyol szabályozás értelmében ugyanúgy tárgyalhatók a szabályozásnak mint a spanyol honosságu társaságok, adófizetési, illetve járulékfizetési kötelezettségek is ugyanolyan mértékben terhelik őket mint a spanyol társaságokat. A letelepedés szabadságának értelmében tehát egyedül a megalapításra vonatkozó esetleges kedvezőbb külföldi szabályok jöhetnek számításba, míg a tényleges gazdasági tevékenység fióktelep formájában kifejezhető a Spanyol Királyság területén. A spanyol jognak az a rendelkezése, amely szerint a fióktelep korlátlan felelősségű alakzat a belföldi (spanyol) hitelezők védelmét szolgáló szabályként értelmezhető. Szintén ilyen jellegű az a követelmény is, amely szerint a fióktelepnél „pénzügyi képviselőnek” is lennie kell, azaz olyan személynek, aki a fióktelep gazdasági vonatkozású döntéseit aláírhatja, illetve általában az ügyletekről felelősséggel tartozik.

A fióktelepek jelentősége – úgy véljük – a spanyol társasági jog általános szabályaiból következik. A fentiekben ugyanis láthattuk, hogy korlátlan felelősségű társasági formák mindegyikénél az alaptőke egészét, míg a korlátozott felelősségű formák esetén az alaptőke legalább negyedét kell alapításkor a megalakuló vállalat ren-

delkezésére bocsátani. Ezzel szemben, ha a külföldi nem társaságot, hanem fióktelepet hoz létre Spanyolországban az olyan korlátlan felelősségű társasági formát fog eredményezni (hiszen a spanyol jog szerint a fióktelep önálló társasági forma), amelynek létrehozásához alaptőke nem szükséges.

VI. A magyar szabályozás

2. A külföldi részvételre vonatkozó magyar szabályozás – múlt, jelen, jövő

2.1. A külföldiek magyarországi részvételére vonatkozó korábbi szabályozás

Magyarországon az Európai Unióhoz való csatlakozást (de legalábbis a jogharmonizációt megindító társulási szerződés aláírását) megelőzően természetesen nem beszélhetünk a letelepedés szabadságáról. A külföldiek magyar gazdaságban szereplésére vonatkozó szabályozása a társadalmi-gazdasági rendszerváltás gazdasági jogszabályai között jelent meg, magát a tényleges rendszerváltást is megelőzve⁷⁶. Ebbe a körbe tartozó legfontosabb jogszabályaink a következők:

- 1988. évi XXIV. tv. a külföldiek magyarországi befektetéseiről;
- 3/1989. (II.26.) KeM rendelet a külföldiek kereskedelmi képviselőeiről, valamint információs és szerviz irodáiról;
- 1994. évi I. törvény az Európai Megállapodás.

2.1.1. 1988. évi XXIV. törvény

Ebben a törvényben (a jelenlegi szabályozás előtt, a 2003. évi LIV. törvény hatálybalépését megelőzően) három olyan fejezetet is találhattunk, amely az általunk vizsgált kérdéskörhöz némi támpontot nyújthat. Először is a jogalkotó „Általános rendelkezésként” deklarálja, hogy a „külföldiek magyarországi befektetései teljes védelmet és biztonságot élveznek”⁷⁷, valamint még ma is itt vannak a jogszabály által használt legfontosabb fogalmak⁷⁸ pontos

meghatározása. A törvény második fejezete a „Külföldi részvétellel működő társaság alapítása, részesedés szerzése működő társaságban” cím alatt szabályozta a társaságokra vonatkozó kérdéseket, fontos lehet megjegyezni, hogy elsősorban a gazdasági társaságokról, illetve szövetkezetekről szóló törvényeknek⁷⁹ rendelte alá a saját rendelkezéseit. Harmadszor pedig „A társaságok működési feltételei” cím alatt lehettük fel mindazon normaanyagra hivatkozást (például tisztességtelen piaci magatartás, számvitel, statisztika, munkajog, társadalombiztosítás, minőségellenőrzés, stb.), ahol a jogalkotó a külföldi, vagy külföldi részvétellel létrejövő társaságokra ugyanazon elbánást rendelte el kötelezően mint a hazaira.

Magyarország európai integrációja előtt tehát, ezeket a szabályokat alkalmaztuk, persze mindazon rendelkezések figyelembevételével, ahol ez a jogszabály az 1997. évi CXIV. törvényre hivatkozott, melybe fokozatosan kerültek be a jogharmonizációt szolgáló rendelkezések.

2.1.2. A külföldiek kereskedelmi képviseleteiről szóló rendelet

Ezt a rendeletet a magyar jogban a fióktelepekről és kereskedelmi képviseletekről rendelkező 1997. évi CXXXII. törvény előképének tekinthetjük. A rendelet szerint állandó jellegű kereskedelmi képviseletet külföldi két formában tarthatott fenn:

- *belföldi gazdálkodó szervezet formájában,*
- *kereskedelmi képviselet útján.*⁸⁰

Abban az esetben, ha az első megoldást választotta az általános szabályokat kellett alkalmazni az ilyen célból létrejött gazdálkodó szervezetre, azzal, hogy az köteles volt feltüntetni, hogy külföldi képviseletében jár el. A második megoldás esetén a külkereskedelmi tevékenységre vonatkozó jogszabály⁸¹ hatálya alá tartozott a kereskedelmi képviselet működése. A kereskedelmi képviselet és a gazdálkodó szervezet nyilvántartása között is lényeges eljárási különbség volt: a gazdálkodó szervezet bejegyzésére az általános rendelkezéseket kellett alkalmazni (tehát itt valójában bejegyzésről volt szó), míg a kereskedelmi képviseleteket működtető külföldieket a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma vette nyilvántartásba.

Témánk szempontjából azonban talán a legfontosabbak a bejegyzés törlésének, illetve a nyilvántartásba vétel megtagadásának esetel:

- a. a külföldi cég tevékenysége a magyar közrendbe ütközik;
- b. a külföldi cég tevékenysége a nemzetközi kereskedelmi gyakorlatban elfogadott szokásokkal ellentétes;
- c. a külföldi cég tevékenysége Magyarország nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségeit, illetőleg kötelezettségek teljesítését sérti vagy veszélyezteti;
- d. a bejelentő székhelyének országa a magyar cégek hasonló célú letelepedését vagy működését korlátozza vagy akadályozza.⁸²

A negyedik eset tulajdonképpen „viszonosságot” mondott ki arra az esetre, ha a székhely szerinti állam a magyar társaságokkal szemben folytat kedvezőtlen gyakorlatot. Megítélésünk szerint jelenlegi szabályozásunkban hasonló gyakorlat csak nem az EU-ban letelepedett társasággal szemben lehetne alkalmazható.

A rendelet a kereskedelmi képviselleteken kívül további intézményt is ismert: az ún. *információs és szerviz irodát*, amely attól abban különbözött, hogy külkereskedelmi tevékenységet nem folytathatott, illetve a rendelet pontosan meghatározta az általa végezhető tevékenységek körét.⁸³ Annak ellenére, hogy a hatályos magyar jog jelenleg nem ismeri az információs és szervizirodákat más európai szabályozásokban még ma is találkozhatunk vele (például lengyel ügynökségek).

2.1.3. Az Európai Megállapodás

Az igazán jelentős változások alapjait az Európai Megállapodás jelentette, amely kisegítő szabályokat tartalmazott a későbbiekben megvalósítandó letelepedés szabadságához⁸⁴, ezzel elsősorban a külföldiek befektetésének védelmére, valamint a kereskedelmi képviselletekre vonatkozó jogszabályokat érintve⁸⁵. Itt ugyanis kimondásra került, hogy:

„a Megállapodás hatálybalépésétől kezdve a Magyarországon letelepedett közösségi vállalatoknak és állampolgároknak tevékenységüket illetően olyan elbánást nyújt, amely nem ked-

*vezőtlenebb a saját vállalatainak és állampolgárainak biztosított-nál*⁸⁶

Az Európai Megállapodás tehát már a jogközelítés alapjául szabta az egyenlő elbánás elvét, ezzel különbséget téve ezzel Magyarországon a közösségi és a nem közösségi székhelyű vállalatok között.

2.2. Az Európai Megállapodás és az Európai Unióhoz történő csatlakozás közti időszak

Ezen időszak vizsgálatához kiindulópontként az Európai Megállapodás szolgálhat, melynek II. fejezete tartalmazza a gazdasági célú letelepedésekre vonatkozó szabályanyagot. A külföldi székhelyű vállalkozások magyarországi fióktelepeiről szóló, a későbbiekben ismertetésre kerülő 1997. évi CXXXII. törvény is ennék alapján született meg, amint azt a törvény indokolásában is megtalálhatjuk. Ennek a jogszabálynak az 5.§ -a szerint lehetőség volt a külföldi vállalkozás hazai fióktelepének nyilvántartásba vételére, ha azt nemzetközi szerződés lehetővé tette, feltéve, hogy ez megfelelt a külügyminiszter, gazdasági miniszter, igazságügy-miniszter és pénzügyminiszter közös rendeletében foglaltaknak. Ez a rendelet két országsoportot határozott meg:

- 1. OECD-tagállamokban székhellyel rendelkező vállalatok (szinte korlátozás nélkül alapíthattak nálunk fióktelepet);*
- 2. a WTO tagállamaiban székhellyel rendelkező vállalatok kizárólag szolgáltatások nyújtása céljából létesíthettek fióktelepet Magyarországon.*

Annak ellenére, hogy a letelepedés szabadsága ebben az időszakban még csak kitűzött cél volt, a külföldi részvétel szempontjából a következő táblázatot* állíthatjuk fel:

*A táblázatban megjelölt jogszabályok nem kizárólag jelenleg hatályos tartalmukkal szerepelnek.

székbelyállam	a külföldi részvétel formája	alkalmazandó jogszabály	végezhető tevékenység
a Közösség tagja	társaság Mo-on	1994. évi I. tv.	bármilyen, amit magyar társaság is végezhet
nem tagja a Közösségnek	társaság Mo-on	1988. évi XXIV. tv. 3/1989. (II. 26.) KeM r.	minisztériumi nyilvántartásban meghatározott tevékenység, képviselői minőség feltüntetésével
a Közösség tagja	fióktelep Mo-on	1997. évi CXXXII. tv.	korlátozás nélkül
OECD tagja	fióktelep Mo-on	1997. évi CXXXII. tv., közös min. rendeletek	korlátozás nélkül
WTO tagja	fióktelep Mo-on	1997. évi CXXXII. tv., közös min. rendeletek.	szolgáltatásnyújtás
bármely állam	információs és szerviziroda Mo-on	3/1989. (II. 26.) KeM r.	tájékoztatás, reklám, műszaki segítségnyújtás stb.
bármely állam	kereskedelmi képviselet Mo-on	3/1989. (II. 26.) KeM r.	külkereskedelmi szerződések kötése a rendeletben meghat.
		1997. évi CXXXII. tv.	szerződések közvetítése, reklám stb.

2.3. A külföldiek magyarországi részvételére vonatkozó jelenlegi szabályozás

A szabályozás jelenlegi alapját a következő jogszabályokban kell keresnünk:

1997. évi CXLIV. törvény a gazdasági társaságokról;

1997. évi CXLV. törvény a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról;

1997. évi CXXXII. törvény a külföldi székhelyű vállalkozások magyarországi fióktelepeiről és kereskedelmi képviselőiről.

A fentiekén túl szintén hatályban van az előbbieken már ismertetett 1988. évi XXIV. törvény, melynek jelentős részét – tekintettel Magyarország uniós csatlakozására – mára már hatályon kívül helyezték, ennek fő jelentősége abban áll, hogy – a devizakorlátozások megszüntetéséről szóló törvényre⁸⁷ utalva – megadja a külföldi fogalmát. Eszerint külföldi:

– *a természetes személy, ha nincs az illetékes magyar hatóság által kiadott, érvényes személyazonosító igazolványa és azzal nem is rendelkezhet;*

– *a vállalkozás és a szervezet – jogi formájától függetlenül –, ha székhelye külföldön van, a devizabelföldi vállalkozás és szervezet külföldön működő fióktelepe;*

– *devizakülföldinek belföldön lévő képviselője;*

– *vámszabadterületi társaság;*

– *a külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe, ha a fióktelepet vámszabadterületen létesítették, illetve ott működik;*

– *a társasági adóról és az osztalékadóról szóló módosított 1996. évi LXXXI. törvény 4.§-ának 28. pontja alá tartozó társaság.*

2.3.1. A gazdasági társaságokról szóló törvény (Gt.)

A társasági jog szempontjából legfontosabb jogszabály meglehetősen

szükszavúsággal nyilatkozik az esetleges 'külföldi részvételről'. Általánosnak tekinti az általa adott szabályozást mind külföldiekre, mind belföldiekre nézve két megszorítással:

1. a külföldiek gazdasági társaságban való részvételére az általánostól eltérő szabályokat csak nemzetközi szerződés állapíthat meg;

2. a külföldiek részvételével működő gazdasági társaságokra irányadó különleges biztosítékokat, illetve kedvezményeket törvény is megállapíthat.⁸⁸

A részvételre vonatkozóan tehát csak a Gt-nél magasabb szintű jogforrás, nemzetközi szerződés⁸⁹ állapíthat meg az általánostól eltérő szabályokat. Ami a második kivételcsoportot illeti, az EU-ban érvényesülő diszkriminációmentesség követelménye miatt csak igen szűk körben hozhatóak ilyen jogszabályok⁹⁰.

2.3.2. A cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló törvény (Ctv.)

A Ctv. először a cégjegyzékre vonatkozóan állít fel tartalmára vonatkozó különös követelményeket, mint amilyen a külföldi részvétellel működő cég, fióktelepek, illetve kereskedelmi képviseletek esetén az érintett államok betűjeleinek feltüntetése, illetve a külföldi vállalkozás fizetéseképtelenségére, illetve felszámolására vonatkozó eljárás megindítását és befejezését, valamint a felszámolóra vonatkozó adatokat.⁹¹

Témánk szempontjából az igazán fontos rendelkezéseket a törvénynek a cégnévre, de főleg a székhelyre vonatkozó szabályai között találhatunk. A fióktelepek, illetve a kereskedelmi képviseletek esetén a vállalkozás nevét a cégnévben fel kell tüntetni⁹². A cég székhelye a Ctv. szerint⁹³ a központi ügyintézés helye, tehát hazánkban csak úgy mint a német jogban a tényleges székhely elve érvényesül. Ebből következően hazánkban is a cégnyilvántartásba csak olyan cég jegyezhető be, amely a magyar jog szerint jött létre.

2.3.3. A fióktelepekről és kereskedelmi képviseletekről szóló törvény (1997. évi CXXXII. törvény)

A fentiekben már sokszor hivatkozott jogszabály kifejtését a jelenle-

gi szabályozás ismertetésénél tartjuk szükségesnek. Ez a jogszabály annak alesetét tartalmazza, nevezetesen, amikor nem magánszemély, hanem egy külföldön bejegyzett, működő vállalkozás alapít Magyarországon fióktelepet, vagy kereskedelmi képviseletet. A magyarországi fióktelepek sem minősülnek jogi személynek, a külföldi vállalkozás nevében képviseleti tevékenységet nem folytathatnak.

Ami a letelepedés szabadságát kimondó rendelkezéssel összevetve fontos lehet az az azonos elbánásban részesítés kötelezettsége. Amint ugyanis azt a Gebhard – teszt⁹⁴nél láthattuk viszonylag pontosan meghatározásra került a Bíróság esetjogában a kivételek meghatározásának módja, pontosabban az ilyen kivételt tartalmazó intézkedés tartalmának behatárolása. A magyar jogalkotó ezen a ponton szigorúbban fogalmaz, azaz sokkal szélesebb körben engedi meg az azonos elbánás elve alóli kibúvást:

1. a közrend, közbiztonság, a közegészségügy, a pénzügyi rendszer stabilitása, a monetáris politika, valamint a bitelezők, betétesek, befektetők és biztosítottak másképpen nem érvényesíthető jogos érdekei védelmében, valamint

2. a külföldi székhelyű vállalkozás fióktelepe és a belföldi székhelyű gazdálkodó szervezet fióktelepe közti jogi és technikai különbségek által indokolt körben és mértékben.⁹⁴

Figyelemreméltónak tartjuk a törvény 8.§-át, amely szerint törvény előírhatja, hogy valamely gazdasági tevékenység folytatására kizárólag az EGT-ben székhellyel rendelkező gazdálkodó szervezet, vagy annak államaiban nyilvántartásba vett önálló vállalkozó, vagy ezek többségi tulajdonában lévő, az EGT-ben bejegyzett szerevezet jogosult. Eszerint a rendelkezés szerint tehát a letelepedés szabadsága nem korlátozható, hiszen az EGT tagállamaiban letelepedett társaságok bármely tevékenységet végezhetnek.

2.4. A társasági törvény koncepciója és a külföldiek

A társasági törvény koncepciójára vonatkozó előterjesztés⁹⁵ a következő pontokon érinti az esetleges külföldi részvételt a magyar gazdasági életben:

1. külföldi jog szerint alapított társaság székhelyének áthelyezése Magyarországra;

2. az 1988. évi XXIV. törvény hatályban tartásának kérdése.

Az előterjesztés a külföldi jog szerint alapított vállalatokat a magyar társasági jogban érvényesülő formakényszer alóli kivételként kezeli. Ennek a kivételcsoportnak tulajdonképpen két eleme van: az egyikbe a közösségi jog által *elsődlegesen* szabályozott társasági formák (például európai részvénytársaság), míg a másodikba a valamely uniós tagállam *nemzeti joga* által szabályozott társasági formák (például betéti részvénytársaság) tartoznak. Az előterjesztés külön kitér a tizennegyedik irányelv tervezetére, tekintve, hogy a magyar jog is a tényleges székhely elvét képviseli és ennek összeegyeztethetőségét vizsgálja a hazai szabályozással a következő alternatívát vetve fel:

1. a Magyarországra történő székhelyáthelyezés csak akkor lehetséges, ha az alapító okirat teljesen megfelel a Gt-nek;

2. a Magyarországra történő székhelyáthelyezés akkor is lehetséges, ha az alapító okirat megfelel az új Gt. minimum-követelményeinek.

Az első esetben igen kétséges, hogy a magyar gyakorlat összeegyeztethető-e a közösségi joggal, különösen pedig a luxemburgi gyakorlattal. A tizennegyedik irányelv hatályba lépését követően pedig kifejezetten a közösségi joggal ellentétes szabályozást jelentene.

A második eset álláspontunk szerint azonban csak akkor nyújthat valódi megoldást, ha a minimum-követelmények tényleg a lehető legminimálisabb szinten maradnak, vagy a külföldi alapítású társaságok esetén szerepeltetik az esetlegesen kedvezőbb hazai jog alkalmazásának lehetőségét (ahogyan azt az alapítók a Centros ügyben is tették).

Az előterjesztés külön pontot szentel az 1988. évi XXIV. törvény későbbi sorsának, s annak a letelepedés szabadságával történő összehangolására. Ennek kapcsán külön kitér a Luxemburgi Bíróság gyakorlata és a magyar szabályozás közti legfontosabb különbségre: a magyar törvény a letelepedés fogalmát viszonylag szűken

értelmezi, s a közösségi értelmezéssel ellentétben nem tér ki arra az esetre, ha valamely társaság jelenléte nem tárgyasul fióktelep vagy kereskedelmi képviselő formájában, csupán olyan irodát tart fenn, melynek alkalmazottai jogosultak nevében eljárni.⁹⁶

III. Rész: Összefoglalás

1. A külföldiek részvételére vonatkozó egyes tagállami szabályozások

Az alábbi táblázat a magyar és más európai államok külföldi részvételre vonatkozó rendelkezéseit kísérli meg összefoglalni:

	<i>külföldi részvétel formája</i>	<i>belföldi- től eltérő szabá- lyozás</i>	<i>létre- bozása</i>	<i>jogi személy</i>	<i>felelős- ség</i>	<i>tevékeny ségi kör</i>	<i>esetleges magyar megfele- lője</i>
Dánia	társaság- ban	vezető- ségnél (tőkeegyesi- tő társasá- goknál)	kereskedel- mi irodánál bejegyzés	társasági formától függően	önálló	nincs kor- látozás	Gt. általá- nos szabá- lyai, nincs külön ren- delkezés ⁹⁷
	joint ven- ture	–	nyilván- tartásba vétel	nem	önállóan, az egyes résztevők- nél	nincs kor- látozás	egyesülés
	fióktelep	–	nyilván- tartásba vétel, csak rt., betéti rt. ennek megf. más társaság által	nem	önálló	nincs kor- látozás	fióktelep
	kereskedel- mi iroda	–	bejelentés nélkül	nem	külf. vál- lalkozás	nem végezhet eladást, szervizszol- gálatást, szállítást	keresk. képviselő
Lengyel- ország	társaság- ban	külföldi részvétel csak tőke- egyesítő tár- saságban	cégbírósá- gi bejegy- zés	társasági formától függően	önálló	korlátozás csak ingat- lanszerzés esetén	–
	fióktelep	–	nyilván- tartásba vétel	nem	külf. vál- lalk.-sal egyetem- legesen	a külföldi vál- lalkozás tevékenysé- géhez iga- zodik	fióktelep
	ügynökség	–	nyilván- tartásba vétel	nem	külf. vál- lalk	reklám, propagan- da	informá- ciós és szerviziro- da
Németor- szág	társaság- ban	nincsen	cégbejegy- zés	társasági formától függően	önálló	korlátozás nélkül	–
	fióktelep	eltérő, kft., rt., betéti rt. fiók- telepeire más szabá- lyok	cégbejegy- zés	nem	külf. vál- lalk. egyetem- leges	korlátozás nélkül, de speciális szabályok pl. bitelin- tézetek esetén	fióktelep (de belföl- di fiók- telep estén telepbely)

	<i>külföldi részvétel formája</i>	<i>belföldi- től eltérő szabá- lyozás</i>	<i>létre- hozása</i>	<i>jogi személy</i>	<i>felelős- ség</i>	<i>tevékeny- ségi kör</i>	<i>esetleges magyar megfele- lője</i>
Egyesült Királyság	<i>társaság- ban</i>	<i>nincsen</i>	<i>bejegyzés</i>	<i>társasági formától függően</i>	<i>önálló</i>	<i>korlátozás nélkül</i>	<i>—</i>
	<i>fióktelep</i>	<i>—</i>	<i>bejegyzés</i>	<i>nem</i>	<i>külf. vál- lalk.-sal egyetem- leges</i>	<i>korlátozás nélkül</i>	<i>fióktelep</i>
	<i>kereskedel- mi iroda</i>	<i>—</i>	<i>bejegyzés</i>	<i>nem</i>	<i>külf. vál- lalk.</i>	<i>vál- lalkozási tevékenysé- get nem</i>	<i>kereskedel- mi képvise- let</i>
Spanyol ország	<i>társaság- ban</i>	<i>nincsen</i>	<i>nyilván- tartásba vétel a Köz- ponti Kereskedel- mi Irodánál</i>	<i>társasági formától függően</i>	<i>önállóan</i>	<i>bármí a külf. berubázó külön nyilván- tartásba vétele után egyes gaz- dasági szek- torokra spec. szabályok</i>	<i>—</i>
	<i>joint ven- ture</i>	<i>nincsen</i>	<i>Gazd. Minisztéri- um külön nyilván- tartásba vétele</i>	<i>nem</i>	<i>önállóan, az egyes résztevők nél</i>	<i>korlátozás nélkül (jellemző a résztevők tevékenysége nek összeban- golása)</i>	<i>egyesülés</i>
	<i>fióktelep</i>	<i>—</i>	<i>nyilván- tartásba vétel a Központi Kereske- delmi Irodánál</i>	<i>a fővál- lalk. for- májától függ</i>	<i>korlátlan</i>	<i>basonló tevékenység mint a fővál- lalkozás</i>	<i>fióktelep</i>
Magyar- ország	<i>társaság- ban</i>	<i>csak cégeljárás- ban</i>	<i>cégbejegy- zés</i>	<i>társasági formától függően</i>	<i>önálló</i>	<i>nincs korlá- tozás, ílyet csak nemzet- közi szerz. állapíthat meg</i>	<i>—</i>
	<i>fióktelep</i>		<i>cégbejegy- zés</i>	<i>nem</i>	<i>külföldi székbélyű vállalkozás- sal egyetem- legesen</i>	<i>vállalkozási tevékenység, külföldi szé- kbélyű vállat- kozás kép- viselete nem lehetséges</i>	<i>—</i>
	<i>kereskedel- mi képvise- let</i>		<i>cégbejegy- zés</i>	<i>nem</i>	<i>külföldi székbélyű vállalkozás</i>	<i>szerződések közvetítése, előkészítése, reklám</i>	<i>—</i>

2. Általános következtetések

A fenti táblázat alapján a következő megállapításokat tehetjük:

1. *a tagállamok többségében viszonylag szűk körű a külföldi részvételre vonatkozó szabályozás és elsősorban a tőkeegyesítő társaságokra vonatkozik;*
2. *a fióktelepek általában nem rendelkeznek jogi személyiséggel, felelősségük sem önálló, a külföldi székhelyű vállalkozással egyetemleges (kivéve pl. Spanyolországot).*

A fenti táblázatban nem szerepel ugyan, ám a tagállamok vizsgálata kapcsán szintén kiemelő:

3. *a tagállamok szabályozása közti különbség a bejegyzés, illetve a székhely elvének tekintetében.*

Az a tény, hogy a szabályozás elsősorban a tőkeegyesítő társaságokra koncentrál, álláspontunk szerint azzal magyarázható, hogy a letelepedés szabadságának megvalósítása iránti igény gyakrabban jelentkezik ezen a területen. Ezen kívül a tagállamok társasági joga közti különbség is kisebb ezeknél a formáknál (vizsgálatunk során például a részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság fogalmát valamennyi tagállam ismerte, míg a személyegyesítő társaságok formáit nehezebb volt egymásnak megfeleltetni), ezért voltak különösen alkalmasak a közösségi szintű szabályozásra is.

A **fióktelepekre** vonatkozó rendelkezések általában igen hasonlóak egymáshoz (ez a közösségi szabályozás hatása), a különbségek elsősorban:

1. *a bejegyzés, illetve a nyilvántartásba vétel helye, illetve az erre irányuló eljárás;*
2. *a fióktelep által végezhető tevékenységek köre kapcsán jelentkeznek:*

a.) a tagállami szabályozás korlátozás nélkül bármilyen tevékenység végzésére feljogosítja a fióktelepet, vagy (pl. Dánia, Németország)

b.) a fióktelep tevékenysége a fővállalkozás tevékenységéhez igazodik (pl. Lengyelország, Spanyolország).

Álláspontunk szerint ennek lehetséges okai:

ad 1.

A bejegyzési, illetve a nyilvántartásba vételi eljárás egyetlen tagállamban sem önállóan szabályozott a társaságok nyilvántartásba vételéhez, illetve bejegyzéséhez képest. Azok a különbségek tehát, amik a fióktelepeknél jelentkeznek, egyenesen a tagállamok általános társasági jogi rendelkezéseiből következnek, és nem speciálisan csak a fióktelepekre vonatkoznak.

ad 2.

a.) amennyiben a fióktelep bármely tevékenységet végezhet, ez nem vet fel problémát, ugyanúgy jelenik meg mint bármely más gazdasági szereplő;

b.) amennyiben csak a fővállalkozáshoz hasonló, vagy azzal azonos tevékenységet folytathat, szintén nem vet fel problémát, ugyanis:

- a fővállalkozás tevékenységének szabályozása, esetleges engedélyezése felett a székhelyállam dönt, a másik államban a fióktelep ez alapján a „döntés” alapján fejt ki tevékenységet;

- ha a társaságokban megvalósuló külföldi részvételre vonatkozó korlátozások száma csekély, ez a gyakorlatban könnyen jelentheti azt, hogy a fióktelep útján végzett tevékenységet önálló társaságon keresztül is lehet végezni.

A **kereskedelmi képviselők**re vonatkozó szabályozás a legegyszerűbb, szinte minden esetben a reklám-, illetve propaganda tevékenység jellemzi működését. Az egyes tagállami szabályozások csak kismértékben térnek el egymástól, jellegüket tekintve azonosak.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Könyvek:

- „Alkotmánytan” (szerk.: Kukorelli István, kiadó: Osiris Kiadó, Budapest, 2001.)
- Balásházy Mária – Hídvégne Adorján Livia – Pázmándi Kinga – Szász Iván – Szentiványi Iván: „Magyar gazdasági jog II. – A gazdaság dinamikájának joga” (kiadó: Aula, Budapest, 2003.)
- Bánrévy Gábor: „A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga” (kiadó: Szent István Társulat, Budapest, 2003.)
- Benacchio, Giannantonio: „Az Európai Közösség magánjoga” (kiadó: Osiris Kiadó, Budapest, 2003.)
- Berend T. Iván – Ránki György: „Közép- Kelet-Európa gazdasági fejlődése a 19-20. században” (kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1976.)
- „Csatlakozás-jogközelítés, Az *acquis communautaire* adaptálása a magyar jog- és intézményrendszerbe” (kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 2003.)
- „Európai Közösségi jogi elemek a magyar magán- és kereskedelmi jogban” (szerk.: Vékás Lajos, kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 2001.)
- „Európai társasági jog” (szerk.: Miskolczy Bodnár Péter, kiadó: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft, Budapest, 2004.)
- Habersack, Mathias: „Europäisches Gesellschaftsrecht” (kiadó: Verlag C.H.Beck, München, 2003.)
- Lamm Vanda: „A Nemzetközi Biróság ítéletei és tanácsadó véleményei 1945-1993.” (kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995.)
- Langen, J.: „Transnational Commercial Law” (kiadó: Sijthoff, Leiden, 1973.)
- Klunzinger, Eugen: „Grundzüge des Gesellschaftsrecht” (kiadó: Verlag Franz Vahlen, München, 1991.)
- Mádl Ferenc: „Összehasonlító nemzetközi magánjog – nemzetközi gazdasági jog” (kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1978.)
- Mádl Ferenc-Vékás Lajos: „Nemzetközi magánjog, nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga” (kiadó: Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1997.)
- Molnár Gábor Lajos: „Bevezetés az angol társasági jogba” (kiadó: Books in Print Bt., Budapest, 2002.)
- Nagy Károly: „Nemzetközi jog” (kiadó: Püski Kiadó, Budapest, 1999.)
- Nagyné Szegvári Katalin: „Jog és gazdaság – A gazdasági szervezetek jogának története” (kiadó: HGV Orac, Budapest, 1999.)
- „Összehasonlító jogtan” (szerk: Badó Attila, kiadó: B&T Kft., Szeged, 2001.)
- Sárközy Tamás: „Magyar gazdasági jog I. – Gazdasági státuszjog” (kiadó: Aula, Budapest, 1996.)
- Sárközy Tamás: „A magyar társasági jog Európában – A társasági és konszernjog elméleti alapjai” (kiadó: HVG Orac, Budapest, 2001.)
- Shaw, Malcolm N.: „Nemzetközi jog” (kiadó: Osiris Kiadó, Budapest, 2001)
- Simai Mihály – Gál Péter: „Új trendek és stratégiák a világgazdaságban – Vállalatok államok, nemzetközi szervezetek” (kiadó: Akadémiai Kiadó, Budapest, 2000.)

Szalay László – Szentiványi Iván: „Magyar gazdasági jog III. – A gazdaság közjogi alapjai” (kiadó: Aula, Budapest, 1999.)

„Társasági jog az Európai Unióban – A társaságokra vonatkozó közösségi és nemzeti szabályozás kézikönyve” (szerk. Polányi Tamás, kiadó: Verlag Dashöfer, Budapest, 2004.)

Tóth Tihamér: „Az Európai Közösség versenyjoga” (kiadó: JATEPress, Szeged, 2003.) „Válogatott ítéletek az Európai Bíróság esetjogából I-II.” (szerk.: Gátos György, Király Miklós, Tóth Tihamér, kiadó: Külügyminisztérium Integrációs Államtitkárság, Budapest, 1999.)

Várnay Ernő – Papp Mónika: „Az Európai Unió joga” (kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 2001.)

Vörös Imre: „Az európai versenyjogok kézikönyve” (kiadó: LOGOD Bt., Budapest, 1996.)

Cikkek, tanulmányok:

Artner Annamária: „A magyar telephelyű multinacionális cégek EU-csatlakozásunkkal kapcsolatos érdekei és ellenérdekei” (MTA, Világgazdasági Kutatóintézet, www.vki.hu/muhelytanulmanyok)

Gadó Gábor: „Az Európai Közösség társasági joga a 2001-es év tükrében” (Magyar Jog, 2002/4. 204-221.o.)

Horváthy Balázs: „Közös kereskedelempolitika és tagállami külkereskedelmi igazgatás” (www.mek.oszk.hu/02100/02127/02127.html)

Kofler-Senoner, Bernhard – Scholz, Stephan: „Reform der europäischen Fusionskontrollverordnung – der Vorschlag der Kommission” (Österreichische Juristenzeitung, 2003/40, 670-676.o.)

Palásti Gábor: „A nemzetközi jogi gazdasági kapcsolatok új fejlődési irányai” (www.uni-miskolc.hu/~eujog/palasticv.hu)

Papp Tekla: Die Grundzüge des englischen Gesellschaftsrechts (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae, Acta Juridica et Politica, Tomus LIX. Fasciculus 14., Szeged, 2001. 2-22.o.)

Papp Tekla: Die wichtigsten Eigenschaften der englischen Gesellschaften (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae, Acta Juridica et Politica, Tomus LVII., Fasciculus 8., Szeged 1999.)

Papp Tekla: „Rövid bevezetés a német társasági jogba” (Jogelméleti Szemle, 2002/3.) „Segédlet a magyar jog közösségi joggal való összehangjának megteremtéséhez a letelepedés és a szolgáltatásnyújtás szabadsága terén” (www.im.hu)

Sonneberger, Hans-Jürgen – Grosserichter, Helge: „Ütközővonalak a nemzetközi társasági jog és a letelepedés szabadsága között” (Magyar Jog 2000/5. 298-305.o.)

Szlávnits László: „A Centros-ügy tanulságai”, (www.szlavnitlaw.hu/cikk01.htm)

Az Európai Bíróság döntései:

C-11/70. Internationale Handelsgesellschaft

C-33/78. Somafer SA c. Saar Ferngas AG

C-2/74. Reyners

C-81/84. Daily Mail

C-107/83. Klopp
 C-221/89. Factortame
 C-55/94. Gebhard
 C-53/95. Inasti/Kemmler
 C-208/00. Überseering BV v. Nordic Construction Company Baumanagement

Az Európai Közösség jogforrásai:

68/151/EGK irányelv – ún. első irányelv
 77/91/EGK irányelv – ún. második irányelv
 78/855/EGK irányelv – ún. harmadik irányelv
 78/660/EGK irányelv – ún. negyedik irányelv
 OJ C240 9.9.83.2.p. – ún. ötödik irányelv (tervezet)
 82/891/EGK irányelv – ún. hatodik irányelv
 83/349/EGK irányelv – ún. hetedik irányelv
 84/253/EGK irányelv – ún. nyolcadik irányelv
 OJ C23 25.1.85 11.p. – ún. kilencedik irányelv (tervezet)
 89/666/EGK irányelv – ún. tizedik irányelv (tervezet)
 89/667/EGK irányelv – ún. tizenegyedik irányelv
 OJ C64 14.3.89 8.p. – ún. tizenkettedik irányelv
 ún. tizenegyedik irányelv (tervezet) MARKT/CLEG/07/2004-EN

Magyar jogszabályok, jogszabály-tervezetek:

1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság alkotmányáról
 1993. évi XXI. törvény az Emberi Jogok Európai Egyezményéről
 1997. évi CXLIV. törvény a gazdasági társaságokról
 1997. évi CXIV. törvény a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról
 1991. évi II. törvény a csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról
 1997. évi CXXXII. törvény a külföldi székhelyű vállalkozások magyarországi fióktelepeiről és kereskedelmi képviselőiről
 1988. évi XXIV. törvény a külföldiek magyarországi befektetéseiről
 1994. évi I. törvény a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai közötti társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás kihirdetéséről
 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról
 1997. évi LV. törvény a könyvvizsgálókról és a könyvvizsgálói kamarákról
 1978. évi 8. tvr. a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvének a külgazdasági kapcsolatokra történő alkalmazásáról
 1979. évi 13. tvr. a nemzetközi magánjogról
 3/1989. (II.26.) KéM rendelet a külföldiek kereskedelmi képviselőiről, valamint információs és szerviz irodáiról
 10/1998. (V.23.) IM rendelet a Cégnyilvántartási és Céginformációs Szolgálat működéséről, valamint a céginformáció költségtérítéséről
 2212/1998. (IX.30.) korm. határozat a 2002. december 31-ig terjedő időszakra vonatkozó jogharmonizációs program végrehajtásával összefüggő feladatokról

Az Európai Közösség Nizzai Szerződéssel módosított Alapító Szerződése
A gazdasági társaságokról és a bírósági cégeljárásról szóló törvények koncepciója (a Kodifikációs Bizottság vitaanyaga)

Az Európai Unió néhány tagállamának felhasznált jogszabályai:

Dánia:

Danish Private Companies Act No. 378 of 22 May 1996.

Danish Public Companies Act No. 379 of 22 May 1996.

Egyesült Királyság:

Companies Act 1985, c. 6.

The Controlled Foreign Companies regulations, 2005. No. 185.

Lengyelország:

Act of 2 July 2004 on Freedom of Economic Activity (Dziennik Ustaw 2004, No. 173, 1807)

Act of 24 March 1920 on the Acquisition of Immovable Properties by Foreign Persons (Dziennik Ustaw 2004, No. 167, item 1758)

Németország:

Bürgerliches Gesetzbuch, kihirdetve: RGBI 1896, 195

Gesetz über den ausländischen Investitionen, kihirdetve: BGBl 1969, 1211, 1214

Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, kihirdetve: BGBl 1892, 477.

Gesetz über den Wertpapierhandel, kihirdetve: BGBl, 1994, 1749.

Grundgesetz, kihirdetve: BGBl 1949, 1.

Handelsgesetzbuch, kihirdetve: RGBI 1897, 219.

Vereinsgesetz, kihirdetve: BGBl 1964, 593.

Spanyolország:

Ley 2/1995, de marzo, de Sociedad de Responsabilidad Limitada

Royal Decree 664/1999. 23 April 1999.

Royal Decree 1080/1991. of 5 July 1991.

Internetes oldalak:

www.gkm.hu – a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium honlapja

www.pkik.hu – a Pest megyei Kereskedelmi és Iparkamara honlapja

www.vki.hu – az MTA Világgazdasági Kutatóintézetének honlapja

www.im.hu – az Igazságügyi Minisztérium honlapja

www.la-manclao.es – a spanyol Gazdasági Minisztérium honlapja

www.hm-treasury.gov.uk – az Egyesült Királyság Gazdasági Minisztériumának honlapja

JEGZETEK

1 Malcolm N. Shaw: „Nemzetközi jog” (kiadó: Osiris Kiadó, Budapest, 2001., 397.o.)
 2 Ebből a szempontból lényeges elhatárolást tenni a belső és külső szuverenitás fogalmi között (l.: „Alkotmánytan”, szerk. Kukorelli István, kiadó: Osiris Kiadó, Budapest, 2002. 122.o.)

3 Önmagában véve az a tény, hogy egy társaság több állam területén működik, vagy más állam területén, mint amelynek joga szerint megalakult, illetve, hogy működésének vagy létrejöttének bármely más mozzanatában külföldi elem van, még nem jelentene mást, mint egy nemzetközi magánjogi kérdést, azonban annak vizsgálata, hogy a nemzetközi (köz)jog szempontjából is jogalany-e már klasszikusan nemzetközi jogi jellegű.

4 Malcolm N. Shaw: „Nemzetközi jog” (kiadó: Osiris Kiadó, Budapest, 2001., 178.o.)
 Jelenleg ezek a magatartási szabályok még csak deklaráció formájában vannak meg (a Nemzetközi Jogi Intézet [Institut de Droit International] „A nemzetközi vállalat és tagjainak kötelezettségei” c. 1995. évi lisszaboni kodifikációs deklarációja [resolution Adopted by the Institute at its Lisbon Session on the Obligations of Multilateral Enterprises and their Member Companies: Annuaire de l'Institut de Droit International, vol. 66-II, 1996., 463-473. o. idézi: Mádl Ferenc – Vékás Lajos: „Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga” (kiadó: Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000. 221.o.)], amely a multinacionális vállalatokra vonatkozó konszernjogi kontrollméletet fogalmazza meg.

5 Nagy Károly: „Nemzetközi jog” (kiadó: Püski Kiadó, Budapest, 1999. 269.p.)

6 A Barcelona Traction Light and Power Company ügye (Belgium vs. Spanyolország), In: Lamm Vanda: „A Nemzetközi Bíróság ítéletei és tanácsadó véleményei 1945-1993.” (kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995. 170.o.)

7 A „vállalat” kifejezés sokkal inkább tartozik a nemzetközi köz-, illetve magánjog terminológiájába, mint a társasági jogéba. Az alábbiakban ismertetésre kerülő Sarlor formáját tekintve részvénytársaság volt, azonban a rá vonatkozó szabályozás sajátosságát nem a formája, hanem létrehozásának módja adta. Álláspontunk szerint a nemzetközi szerződés által történő alapítás nincs társasági formához kötve, azonban a gyakorlatban nyilvánvalóan tőkeegyesítő társaságokat érint. Ettől függetlenül – megfelelően a nemzetközi magánjog terminológiájának – a nemzetközi szerződés által létrehozott társaságokra a „nemzetközi közjogi vállalat” kifejezést használjuk, ezzel is el kívánván határolni olyan a belső jogok által szabályozott, esetleges külföldi részvételt érintő társasági alakzatoktól mint például a *joint venture*.

8 Teljes névvel: Company for the Sale of Coal from Lorraine and the Saar

9 Langen, J.: „Transnational Commercial Law” (kiadó: Sijthoff, Leiden, 1973. 16.o.), idézi: Mádl Ferenc „Összehasonlító nemzetközi magánjog – nemzetközi gazdasági jog” (kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1978. 36.o.)

10 További ilyen vállalatok: Scandinavian Airways System, Basel Muellhause Airport, European Company for Chemical Processing of Irradiated Fuels (Eurochemic), European Company for the Financing of Railway Equipment (Eurofima)
 Magyar vonatkozásban pedig ilyen államközi vállalat a Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút

(GYSEV). Történeti jelentőségű a II. világháborút lezáró békeszerződés jóvátételi kötelezettséget előíró cikkeihez kapcsolódóan Romániában, Jugoszláviában és Magyarországon létrehozott szovjet vegyesvállalatok helyzete. A II. világháború végére ugyanis a magyar és román gazdaságban számottevő volt a német érdekelttség, a békeszerződés pedig lehetővé tette a külföldön található német vagyon elkobzását a győztesek (e térségben konkrétan a Szovjetunió) javára, akik tulajdonába (lévén a vegyesvállalatok tagjai) automatikusan átmentek a korábban német érdekelttségű részvények. In: Berend T. Iván – Ránki György: „Közép- Kelet-Európa gazdasági fejlődése a 19-20. században” (kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1976., 612.o.)

11 Másként: nemzetközi közjogi vállalatok. L. Bánrévy Gábor: „A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga” (kiadó: Szent István Társulat, Budapest, 2003., 73.o.)

12 Az OECD meghatározása szerint „a transznacionális vállalatok olyan cégek, amelyek különböző országokban működő vállalatokat vagy más egységeket foglalnak magukba (legyenek azok magán, állami vagy vegyes tulajdonban). Ezek közül egy képes arra, hogy döntő befolyást gyakoroljon a többiek tevékenységére és elossza az ismereteket és a forrásokat.” OECD, International Investment and Multinational Enterprises, recent Trends in International Direct Investment, Paris, 1987. Idézi: Simai Mihály – Gál Péter: „Új trendek és stratégiák a világ gazdaságban – Vállalatok, államok, nemzetközi szervezetek” (kiadó: Akadémiai Kiadó, Budapest, 2000. 279.o.)

13 Nagy Károly: „Nemzetközi jog” (kiadó: Püski Kiadó, Budapest, 1999. 269.p.)

14 Malcolm N. Shaw: „Nemzetközi jog” (kiadó: Osiris Kiadó, Budapest, 2001., 425.o.)

15 *“A belga kormány számos érvet hozott fel annak igazolásául, hogy miután a részvényesek belga állampolgárok, így joga van a diplomáciai védelmet (a társaságot Kanadában jegyezték be), és Spanyolországban működött, Belgiummal a részvényeseinek állampolgárságán kívül más kapcsolata nem volt) gyakorolni azon jogsértések miatt, amelyeket egy másik állam követett el azzal a társasággal szemben, amelyeknek belga állampolgárok a részvényesei. ... A belga kormány érvelése szerint az államnak joga van fellépni abban az esetben, ha az állampolgárai által eszközölt külföldi berubázások kárt szenvednek, tekintettel arra, hogy az ilyen berubázások tulajdonképpen részei a nemzet gazdasági erőforrásainak, és a berubázásokat ért károk közvetlenül érintik a berubázó állam gazdasági érdekeit. A Bírószág a maga részéről kimondta, az államnak ilyen esetben való fellépése semmi esetre sem azonos a diplomáciai védelemmel, a mai államközi gyakorlat értelmében ilyen fellépésre csak szerződéses rendelkezések alapján kerülhet sor, illetve ha érvényben van valamilyen speciális egyezmény, amely a magánberubázó és a berubázás helyének állama között jött létre.”* Lamm Vanda: „A Nemzetközi Bírószág ítéletei és tanácsadó véleményei 1945-1993.” (kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995. 170.o.)

16 Idézi: Malcolm N. Shaw: „Nemzetközi jog” (kiadó: Osiris Kiadó, Budapest, 2001., 429.o.)

17 A Barcelona Traction Light and Power Company ügye (Belgium vs. Spanyolország), In: Lamm Vanda: „A Nemzetközi Bírószág ítéletei és tanácsadó véleményei 1945-1993.” (kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995. 169.o.)

18 A szokásjogi megoldáshoz sorolja néhány szerző azt, ha a tulajdonvédelemre valamely nemzetközi emberi jogi egyezmény keretein belül, arra hivatkozva kerül sor, azzal magyarázva, hogy az emberi jogok már az állami gyakorlat részévé váltak. Malcolm N. Shaw: „Nemzetközi jog” (kiadó: Osiris Kiadó, Budapest, 2001., 188.o.)

19 „A jogi személy jogképességét, gazdasági minőségét, személyhez fűződő jogait, továbbá tagjainak egymás közti jogviszonyait személyes joga szerint kell elbírálni. A jogi személy személyes joga annak az államnak a joga, amelynek területén a jogi személyt nyilvántartásba vették.” 1979. évi 13. számú törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról, 18.§ (1)-(2).

20 „Ha a jogi személyt több állam joga szerint vették nyilvántartásba, vagy az alapszabályban megjelölt székhelyen irányadó jog szerint nyilvántartásba vételére nem volt szükség, személyes joga az alapszabályban megjelölt székhelyen irányadó jog.” 1979. évi 13. számú törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról, 18.§ (3).

21 „Ha a jogi személynek az alapszabály szerint nincs székhelye vagy több székhelye van, és egyik állam joga szerint sem vették nyilvántartásba, személyes joga annak az államnak a joga, amelynek területén a központi ügyvezetés helye van.” 1979. évi 13. számú törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról, 18.§ (4).

22 A szabályozás e vonatkozása viszonylag egyértelmű, kevés problémát vet fel. A külföldi jog szerint megalakult társaságok helyzetének rendezésére pl. 1956. évi Hágai egyezmény a jogi személyek nemzetközi magánjogi jogállásáról, vagy a magyar rendelkezések közül: „a külgazdasági kapcsolatok körében az állam elismeri a külföldi jog szerint megalakult jogi személyeket” (1978. évi 8. törvényerejű rendelet a Polgári Törvénykönyvről a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban való alkalmazásáról, 2.§)

23 Ennek kapcsán megjegyzendő az az eltérő álláspont, amely a nemzetközi joggal foglalkozó irodalmon belül kialakult. Mádl Ferenc és Vékás Lajos szerint ugyanis ezek a kifejezetten gazdasági jellegű, összetett jogviszonyok beleillenek a klasszikus nemzetközi magánjog kereteibe is, hiszen „az nyilvánvalóan a polgári jogi jogviszonykészletet követi” (Palásti Gábor: „A nemzetközi gazdasági jogi kapcsolatok új fejlődési irányai” (www.uni-miskolc/~eujog/palasticv.html, 12. o.), szemben Palásti Gábor véleményével, aki Bánrévy Gáborral egyetértve a nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga alatt csak a gazdasági jellegű jogviszonyokra vonatkozó szabályozást érti.

24 Kivételt képezhet ez alól az a gyakran alkalmazott szabályozás, amely szerint a különböző bilaterális megállapodásokból folyó viták rendezésére rendelik alkalmazni a szerződő felek a Washingtoni Konvenciót, amely ilyenkor kötelező erővel bír. Bánrévy Gábor: „A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga” (kiadó: Szent István Társulat, Budapest, 2003., 77.o.)

25 A fenti megállapítás példaként említhetjük meg az Elettronica Sicala S.p.A. (ELSI) ügyét, amely társaság vagyonának védelme az Egyesült Államok és Olaszország között adott okot véleménykülönbségekre. Lásd: Lamm Vanda: „A Nemzetközi Bíróság ítéletei és tanácsadó véleményei 1945-1993.” (kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995. 318.o.)

26 Horváth Balázs: „Közös kereskedelempolitika és tagállami külkereskedelmi igazgatás” (www.mek.oszk.hu/02100/02127/02127.html, 13.o.)

27 A csoportosítás szempontjai in: Mádl Ferenc – Vékás Lajos: „Nemzetközi magán-

jog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga" (kiadó: Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000. 288.o.)

28Római Szerződés 222. cikk

29 Internationale Handelsgesellschaft-ügy, in: „Válogatott ítéletek az Európai Bíróság esetjogából I-II.”, (szerk.: Gátos György, Király Miklós, Tóth Tihamér, kiadó: Külügyminisztérium Integrációs Államtitkárság, Budapest, 1999., 268.p.)

30 „mindenkinek joga van tulajdonhoz – és ettől nem lehet önkényesen megfosztani” Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 17. cikk

31 1993. évi XXI. törvény által kihirdetve.

32 „Összehasonlító jogtan” (szerk. Badó Attila, kiadó: B&T Kft. Szeged, 2001. 21.o.)

33 Az eltérések azonban önmagukban nem jelentenek a felsoroltaktól független fejlődési utat: Sárközy Tamás: „A magyar társasági jog Európában – A társasági és konszernjog elméleti alapjai” (kiadó: HVG Orac, 2001. Budapest 28.o.)

34 Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a „részvénytársaságokról szóló törvény” elnevezés nem teljesen feleltethető meg a társasági jog terminológiájának. Ha a magyar szóhasználatot tekintjük tulajdonképpen „tőkeegyesítő társaságokról” szóló törvényről” van szó, azonban tekintve, hogy a jogalkotó olyan társaságokat szabályoz, melyek alaptőkéje részvényekből áll – tehát részvénytársaságokat – és ezeknek egy-egy formáját tekinti külön társasági formának, így talán mégsem ok nélkül való az általunk használt megnevezés.

35 Érdekes az a különbségtétel, hogy a dán szabályozás nem az EU, hanem az EGT tagállamai vonatkozásában alkalmazza azt a kedvezményt, hogy eltekint a dániai letelepedéstől. Véleményünk szerint a szabályozás lehetséges oka az, hogy olyan fontos kereskedelmi partnerek, mint Izland és Norvégia, nem tagjai az EU-nak ellenében az EGT-vel.

36 Az eredeti szöveg a „*jegyzett részvény*” kifejezést használja, ám – megfelelően a társasági forma jellegének – az egyszerűség kedvéért a magyar terminológiát használjuk.

37 Természetesen a dán társasági jog sem veszi figyelembe a társaság esetleges munkavállalóit, csak a társaság egyes tisztségviselőire koncentrál, tehát a „tisztán külföldi” jelző is a tisztségviselőkre vonatkozik.

38 A „kereskedelmi képviselő” megnevezés a magyar jogi terminológia sajátja, míg a dán jogszabályok által meghatározott intézmény inkább valamiféle „kereskedelmi irodaként” fordítható, ugyanis a magyar szabályozásból ismert [3/1989. (II.26.) KeM rendelet] kereskedelmi képviselő, valamint információs és szerviz iroda sajátosságait egyesíti. A továbbiakban ezért célszerűnek tartjuk a „kereskedelmi iroda” kifejezés használatát.

39 Lengyelország a következő (nem EGT-) államokkal kötött beruházásvédelmi tárggyú nemzetközi szerződést: Albánia, Argentína, Ausztrália, Azerbajdzsán, Banglades, Fehéroroszország, Bulgária, Kanada, Chile, Kína, Horvátország, Egyiptom, India, Indonézia, Izrael, Kazahsztán, Kuwait, Macedónia, Malajzia, Moldova, Marokkó, Románia, Dél-Korea, Svájc, Szingapúr, Szlovénia, Thaiföld, Tunézia, Törökország, Ukrajna, Egyesült Arab Emírátsok, Uruguay, Üzbegisztán, Vietnám. E nemzetközi szerződések alapján a szerződő fél kötelezettséget vállal arra, hogy a vállalkozók által eszközölt beruházások vonatkozásában a tisztességes eljárás követelményét betartja

és ugyanazokban a kedvezményekben részesíti azokat, mint ahogyan azt a másik szerződő fél teszi az előbbiből származó beruházások vonatkozásában.

40 Act of 2 July 2004 on Freedom of Economic Activity, (Dziennik Ustaw 2004, No. 173, 1807) Chapter 1., Article 13.

41 Act of 2 July 2004 on Freedom of Economic Activity (Dziennik Ustaw 2004, No. 173, 1807) Chapter 6., Article 13.3

42 Act of 24 March 1920 on the Acquisition of Immovable Properties by Foreign Persons (Dziennik Ustaw 2004, No. 167, item 1758) Article 1. 2.

43 Act of 24 March 1920 on the Acquisition of Immovable Properties by Foreign Persons (Dziennik Ustaw 2004, No. 167, item 1758) Article 3e. 1.

44 Act of 24 March 1920 on the Acquisition of Immovable Properties by Foreign Persons (Dziennik Ustaw 2004, No. 167, item 1758) Article 3e. 3.

45 Act of 2 July 2004 on Freedom of Economic Activity (Dziennik Ustaw 2004, No. 173, 1807) Chapter 6., Article 85. 1.

46 Várnay Ernő – Papp Mónika: „Az Európai Unió jog” (kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 2001. 350.o.)

47 Act of 2 July 2004 on Freedom of Economic Activity, Chapter 6., Article 93.

48 Dr. Papp Tekla: „Rövid bevezetés a német társasági jogba” (Jogelméleti Szemle, 2002/3., 2.o.)

49 Dr. Eugen Klunzinger: „Grundzüge des Gesellschaftsrechts” (kiadó: Verlag Franz Vahlen, München, 1991., 2.o.)

50 kihirdetve: BGB I 1964, 593.

51 Vereinsgesetz 15§

52 AuslInVG 1969.

53 Talán érdekes lehet megemlíteni, hogy a német alkotmányjog a „tulajdon kötelez” (Eigentum verpflichtet) elvből vezeti le a kisajátítás jogintézményét, ugyanis az alap-törvény szerint a tulajdon használatának a „közösség jóléte érdekében” kell történnie. (Grundgesetz, 14§ (2) bek.)

54 Hgb 13§ (1) bek.

55 Hgb 13§ (6) bek.

56 Hgb 13d§ (1) bek.

57 Hgb 13d§ (3) bek.

58 GmbHG 35§ (4) bek.

59 WphG 25§

60 C-208/00. Überseering BV v. Nordic Construction Company Baumanagement

61 A két elv között egyéb szempontok alapján is szokás különbséget tenni, így „a bejegyzés elve messzemenően kiszolgálja az alapítók szándékait, az üzleti érdekeket. Támogatja a társaságok nemzetközi mozgását, hiszen a székhely áthelyezése nem érinti a társaság létét és személyes jogát, s így tulajdonképpen a jogbiztonságot is szolgálja, lévén, hogy mindig bizonyos a társaság belső viszonyaira alkalmazandó jog. A bátrányok pedig elsősorban abból adódnak, hogy a társaság versenyét teremti meg a társasági jogok között, illetve alááshatja a fogadó ország esetlegesen szigorúbb szabályait, amelyek a bitelezők, harmadik személyek vagy a kisebbségek védelmére jöttek létre.” („Európai társasági jog”, szerk.: Miskolczy Bodnár Péter, kiadó: KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004., 37.o.)

62 Sárközy Tamás: „A magyar társasági jog Európában – A társasági és konszernjog elméleti alapjai” (kiadó: HVG Orac, Budapest, 2001., 33.o.)

63 Annak ellenére, hogy a partnership a „magánjogi társaság” kifejezéssel fordítható, a későbbiekben mégis inkább az angol megnevezést használjuk, míg a company esetén meghagyjuk a magyar társaság fordítást.

64 A public company olyan társaság, amely részvényekre vagy kezességre korlátozt felelősségű és (törzs)tőkével rendelkezik, amelyet:

– a társasági szerződés public company-ként határoz meg, és a cégnév végén a public limited company kifejezés vagy a plc rövidítés szerepel – a törvény rá vonatkozó rendelkezéseinek megfelel – legalább 50 000 font jegyzett tőkével rendelkezik – nyilvános részvényjegyzésre lehetőséget biztosít, In: Papp Tekla: „Die Grundzüge des englischen Gesellschaftsrechts” (Acta Juridica et Politica, Tomus LIX. Fascilus 14., Szeged, 2001., 2.o.)

65 Papp Tekla: „Die Grundzüge des englischen Gesellschaftsrechts” (Acta Juridica et Politica, Tomus LIX., Fasciculus 14., Szeged, 2001. 4.o.)

66 www.hm-treasury.gov.uk

67 Registrar Office oldala (www.companieshouse.uk)

68 Royal Decree 664/1999. 23 April 1999. Preamble

69 Royal Decree 664/1999. 23 April 1999. Article 7.

70 A spanyol szabályozás szerint adóparadicsomnak minősülnek a következő területek: Andorra, Anguilla, Antigua és Barnuda, a Holland Antillák, Aruba, a Bahama-szigetek, Barbados, Bermuda, Brunei, Cyprus, az Egyesült Arab Emírátsok, a Fidzsi-szigetek, Giblaltár, Grenada, Hong Kong, a Winward-szigetek, a Man sziget, Mauritius, Dominika, a Kajmán-szigetek, a Cook-szigetek, Jersey szigete, a Falkland-szigetek, a Mariana szigetek, a Salamon-szigetek, a Virgin-szigetek, Jamaika, Jordánia, Libanon, Libéria, Lichtenstein, Luxemburg, Macao, Málta, Monaco, Montserrat szigete, Nauru, az Ománi Szultánátus, San Marino, St. Vincent, Santa Lucia, Seychelles, Szingapúr, Trinidad, Tobago, Vanua Levu (Royal Decree 1080/1991. of 5 July 1991.)

71 500 ezer pezeta, melynek átszámítása adja a tört euró értéket.

72 Ley 2/1995, de marzo, de Sociedades de Responsabilidad Limitada

73 Ley 2/1995, de marzo, de Sociedades de Responsabilidad Limitada Artículo 48. 1.

74 www.la-moncloa.es

75 Sárközy Tamás: „Magyar gazdasági jog I., Gazdasági státuszjog” (kiadó: Aula, Budapest, 1996., 60-61.o.)

76 1988. évi XXIV.tv. 1.§

77 Eszerint a külföldiek magyarországi befektetésének minősül a külföldit belföldi székhelyű

– gazdasági társaság – egyesülés – közhasznú társaság – szövetkezet vagyona**ból** tagsági jogviszonya alapján megillető bányad – külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepének, kereskedelmi képviselőtének – külföldi állampolgár önálló vállalkozásának vagyona 1988. évi XXIV.tv. 2.§ b.) pont – jelenleg is hatályos.

78 „Külföldi részvétellel működő társaságban belföldi alapítóként, illetve tagként az állam, a jogi személyek, a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok és a természetes személyek egyaránt részt vehetnek a gazdasági társaságokról, illetve

szövetkezetekről szóló törvények rendelkezéseinek megfelelően." 1988. évi XXIV.tv. 8.§ (hatályon kívül helyezte a 2003. évi LIV. törvény 25.§-a)

79 3/1989. (II.26.) KeM rendelet 1.§

80 1/1987. (XII.29) KeM rendelet

81 3/1989. (II.26.) KeM rendelet 5.§ (2) bek.

82 A termékekről, szolgáltatásokról való tájékoztatás, műszaki segítségnyújtás, reklám- és propagandatevékenység, minőségellenőrzés és szaktanácsadás.

83 Az Európai Megállapodás értelmében a letelepedés szabadsága nem más mint „az állampolgárokat illetően jog arra, hogy valaki önálló vállalkozóként gazdasági tevékenységet kezdjen és folytasson, vállalkozásokat hozzon létre és igazgasson különösen olyan vállalatokban, amelyeket ténylegesen ellenőriz. Állampolgárok önálló vállalkozása nem terjed ki a munkaerőpiacon való munkakeresésre vagy munkavállalásra és nem ad jogot arra, hogy a kérdéses személy a másik fél munkaerőpiacára belépjen.”

84 Az EM által előírt egyenlő elbánás elve azonban nem sérti a külföldiek fióktelepeiről szóló törvény által biztosított kivételek körét. Az később idézett rendelkezés ugyanis a leányvállalatokra, fióktelepekre és kereskedelmi képviselőkre nem vonatkozik.

85 1994. évi I.tv. 44. Cikk, 1.(ii)

86 2001. évi XCIII. törvény 2.§ 2. pont

87 Gt. 5.§

88 Ezek tipikusan egyébként beruházás-védelmi jellegű szerződések. (Bánrévy Gábor: „A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga” (kiadó: Szent István Társulat, Budapest, 2003., 78.o.)

89 Témánk másik aspektusát jelentheti az az eset, amikor nem kerül sor az alapítás korlátozására, hanem a működési szabályokat fogalmaznák meg a belföldiektől jelentős eltéréssel. A kérdés felvetését lásd: „Európai Közösségi jogi elemek a magyar magán- és kereskedelmi jogban” (szerk.: Vékás Lajos, kiadó: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 2001., 122.o.)

90 Ctv. 12.§

91 Ctv. 15.§ (4)

92 A törvény indoklása sem tér ki annak kérdésére, ha a társaság nem a hazai jog szerint jön létre.

93 1997. évi CXXXII. tv. 9.§

94 „Előterjesztés a Kormány részére a társasági törvény és a cégtörvény koncepciójáról”(IM/CIV/2004/GAZD/1626.)

95 „Előterjesztés a Kormány részére a társasági törvény és a cégtörvény koncepciójáról”, (IM/CIV/2004/GAZD/1626 47.o.)

96 Úgy véljük, hogy a külföldi részvétel valamely társaságban történő megvalósulását a Gt. általános szabályai alá célszerű rendelni, ez azonban olyan általános, hogy a táblázat többi részében külön már nem jelezzük.

X11842

